

En president som sätter sig över rättsstaten går inte att hantera konstitutionellt.

BO ROTHSTEIN SIDAN 12

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

GU Journalen

OBEROENDE TIDNING FÖR MEDARBETARE PÅ GÖTEBORGS UNIVERSITET/#4 OKTOBER 2017

SISTA SKRUVEN

FINSLIPNING AV NYA FARTYGET

NYHETER

Kvinnor i
ond cirkel

PROFILEN

Göran Hilmersson
5 år efter olyckan

REPORTAGE

Smygande
katastrofer

Bra tillfälle att se över verksamheten

Utvecklingen av universitetet är ju ett lagarbete.

NU HAR JAG varit rektor för Göteborgs universitet i tre månader, inklusive sommarledighet. En klassisk fråga till nya chefer är ju vad de tänker göra under sina första 100 dagar. Den konkreta frågan har jag faktiskt inte fått men när jag själv reflekterar över den här tiden så har det hänt en hel del som kan vara värt att nämna.

Det blev till att börja med en rivstart i Almedalen, som sammanföll med min första arbetsvecka. Jag vet att det finns medarbetare som ifrågasätter vår medverkan där, men faktum är att det blev en väldigt bra möjlighet att lära känna och ta upp aktuella frågor med mina nya kollegor internt och externt. Jag fick också chansen att lära mig mer om universitetets unika satsning UGOT Challenges, som vi valt att lyfta under årets Almedalsvecka. Varför det är viktigt att universitetet deltar i Almedalen är för övrigt något jag intervjuas om på annan plats i tidningen.

NI SOM LÄST mitt installationstal som ny rektor vet redan lite om de prioriteringar jag tycker är viktiga för att utveckla Göteborgs universitet ytterligare. Här är i korthet de områden som jag vill att vi ska ha fokus på framöver:

- Kvalitet framför kvantitet
- En god arbetsmiljö
- Internationalisering
- Studentinflytande
- Styrning och ledning

Vad som finns bakom de föreslagna prioriteringarna kan du också läsa lite mer om

längre fram i tidningen. Det ska jag förstås även återkomma till framöver när jag och prorektor Mattias Goksör haft fler tillfällen att diskutera med dekaner och prefekter och andra chefer. Utvecklingen av universitetet är ju ett lagarbete. Det är viktigt för mig att alla medarbetare känner ett gemensamt ansvar för framtidens Göteborgs universitet och de eventuella förändringar som det kan komma att innebära.

EN KONKRET SAK som hänt sedan jag tillträdde och som går att koppla till mina prioriteringar är att vi gjort ett omtag med universitetsledningens handlings- och verksamhetsplan när det gäller arbetsmiljöarbetet. Efter en översyn av hur vi arbetar med disciplinärenden har vi också gjort en del förändringar i universitetets handläggningsordning för disciplinnämnden. Det bakomliggande syftet har bland annat varit att säkerställa rättssäkerheten för studenterna och förtydliga alla inblandades roller.

Annat som just nu ligger i pipeline är en planerad översyn av universitetets arbets- och anställningsordning samt att ta fram en universitetsgemensam internationaliseringsstrategi.

Avslutningsvis vill jag betona att jag inte är mycket för förändring för sakens skull. Men det går inte att komma ifrån att ett rektorsbyte är ett bra tillfälle att se över och reflektera kring verksamheten.

EVA WIBERG

Foto: JOHAN WINGBORG

RED Lärdomar av Almedalen

DE SENASTE SEX ÅREN har Göteborgs universitet varit med i Almedalen under Västsvenska arenas paraply. I år var GU Journalens utsända redaktör Eva Lundgren där på tidningens bekostnad för att ta reda på vilken nytta GU har av Almedalen.

Att försöka räkna ut vad det egentligen kostar är nästan en

omöjlig uppgift. Bara GU:s medverkan på Västsvenska arenan kostar cirka 350 000 kronor. Men då har man inte tagit hänsyn till förberedelser, flygbiljetter, boende och löner. Hela 63 forskare från GU var i Almedalen, de allra flesta bara några dagar. Utöver det fanns där andra medarbetare och chefer. Sammantaget kostar bara flygbiljetterna minst

lika mycket som medverkan på arenan.

Men värdet kan inte bara räknas i kronor och de flesta gemensamma evenemang går dessutom att se i efterhand på webben.

En sak är klar: Alla forskare som vi mötte i Almedalen ansåg att det var värt pengarna.

ALLAN ERIKSSON & EVA LUNDGREN

– Många tycker att det är onödigt att dra upp sådant som hänt under andra världskriget, förklarar hedersdoktor Anna Bikont.

Foto: JOHAN WINGBORG

36

Warszawa,
Anna Bikonts
hemstad.

UR INNEHÅLLET

NYHETER 04–18

- 04. Kvinnor i ond cirkel, missgynnas av systemet.
- 06. GU halkar ner i flera rankingar.
- 07. Statsvetarna producerar mest i högt rankade tidskrifter.
- 08. Stängda kaféer vid terminsstart.
- 10. Fler utbildningsplatser till GU.
- 11. Eva Wiberg vill satsa på arbetsmiljö och kvalitet.

- 12. Bo Rothsteins protest mot Trump.
- 14. Eva Wiberg högtidligen installerad.
- 16. Möt forskarna som var med i Almedalen.
- 18. Eva Wiberg tycker att GU ska vara med i Almedalen.

PROFILEN 20–23

- 20. Cykelolyckan som blev en del av Göran Hilmerssons identitet.

FOKUS 25–29

- 25. Överbefolkning och extremism är några av mänsklighetens gissel.
- 27. Antibiotikaresistens ett allt större hot.

REPORTAGE 30–38

- 30. Sista provtagningarna för forskningsfartyget Skagerak.
- 34. Ett flytande laboratorium.
- 36. Den glömda historien.

FOLK 40–51

- 40. Debatt: UB diskriminerar äldre.
- 42. När dagen plötsligt blev natt.
- 43. Krönika: Det skulle aldrig hända här!
- 44. Fest på rester.
- 46. Upptäcktsresande i tropiska växter.
- 48. Nytt om folk.
- 51. Ett halvt sekel av miljöpolitik.

Kvinnor missgynnas systematiskt

Sex procent av de mest aktiva forskarna producerar lika mycket som de övriga 94 procenten. Av de mest produktiva är nära en tredjedel kvinnor. Men excellenssatsningarna som ska stödja Sveriges toppforskning går nästan uteslutande till manliga huvudsökande.

– Kvinnor tenderar att hamna i en ond cirkel som förstärker föreställningar om att kvinnor är sämre forskare, säger Ulf Sandström, som tillsammans med Agnes Wold har slutfört en stor studie om jämställdhet inom akademien.

Text: ALLAN ERIKSSON Illustration: KRISTINA EDGREN

UNDER ÅREN 2014–2016 var Ulf Sandström gästprofessor vid institutionen för biomedicin, där han tillsammans med Agnes Wold genomförde ett projekt för att analysera excellenssatsningarna utifrån ett könsperspektiv. Resultaten av den studien publicerades 2015 i Riksbankens Jubileumsårsbok, *Tänka vidare*, och nu har Ulf Sandström fördjupat analysen i en studie som nyligen publicerats i den högt rankade open source-tidskriften PLoS ONE.

Då, som nu, är han starkt kritisk mot finansieringssystemet som blivit en helig ko som ingen vågar sig på.

– **TOPPKRAFTERNA SLÄPPER** inte makten. Jag önskar att man kunde öppna diskussionen och våga ompröva våra förutfattade meningar om att exempelvis kollegial bedömning alltid leder till bra resultat.

De som gör bedömningarna är inte toppforskare eller genier utan helt normalpresterande forskare, ibland sämre än så. Kan vi försvara en modell som har tydliga brister?

RAPPORTEN BYGGER vidare på den analys som Ulf Sandström utfört, vilken omfattar 47 000 svenska forskare och deras publicerade vetenskapliga artiklar i Web of Science under perioden 2008–2011. Det han gjorde hade ingen tidigare gjort, nämligen att identifiera publiceringar med namn och kön. På så vis kunde samtliga svenska forskare rangordnas genom en neutral metod som gick ut på att ge poäng baserat på artikelandelar och citeringar.

Resultatet visar att kvinnor generellt har minst samma citeringsgrad som lika produktiva manliga forskare. Inom vissa områden presterar till

– Vi har ett system som gynnat de 6 procent som får mest resurser.

ULF SANDSTRÖM, TILL VARDAGS FORSKARE VID KTH OCH ÖREBRO UNIVERSITET.

och med kvinnor bättre än män.

– Vår nya studie visar att kvinnorna är kraftigt underrepresenterade bland dem som publicerar mest, den lilla grupp av högciterade forskare (toppforskare utgör 10 procent) som publicerar fler än 8 artiklar under fyra år. Det leder sammantaget till en låg produktivitet för kvinnorna, ungefär två tredjedelar av männens, ett förhållande som inte har förändrats sedan 1960-talet. Samtidigt är det viktigt att framhålla att kvinnorna ändå utgör 30 procent av toppforskarna och det finns intressant nog inga större skillnader mellan vetenskapsområden, säger Ulf Sandström.

– **MEN DET AVSPEGLAS** inte i fördelningen av excellensbidrag på totalt 15 miljarder kronor under perioden 2005–2012, där mindre än 20 pro-

cent gick till kvinnor. Det beror inte på att det har varit ont om kvinnor bland de högpresterande forskarna utan troligen på att bedömarna av externa anslag låtit könsstereotypa fördomar råda. Dessutom visade vår studie att endast 55 procent av de forskare som fick stora bidrag hade topprestationer

VAD BEROR produktivitetsgapet på? I studien pekar Ulf Sandström på att män ofta är äldre, har högre befattning men också gör en snabbare karriär. Kvinnliga forskare har i regel en mellanposition i författarordningen. Det betyder att de ofta tilldelas en lägre status i forskargrupperna och mer sällan ses som forskningsledare.

Ulf Sandström menar att kvinnor tenderar att hamna i en ond cirkel.

- Sämre produktivitet leder till mindre synlighet och genomslag, vil-

GU har 284 toppforskare

Läs mer: *Vicious circles of gender bias, lower positions, and lower performance. Gender differences in scholarly productivity and impact* publicerad i PLOS One (augusti 2017). *Quantity and/or Quality? The importance of publishing many papers*, PLOS one (november 2016).

I databasen har 47 000 forskare med svensk adress, under perioden 2008–2011,

identifierats. Balanspunkten, där prestationerna är lika stora, ligger vid sjätte percentilen. Det vill säga de översta 6 procenten av forskarna gör lika mycket som de övriga 94 procenten. Av dessa 6 procent, 2 777 personer, har 284 GU som lärosäte. Jämfört med Lunds och Uppsala universitet har GU en större andel kvinnor i toppgruppen, 31 procent.

ket i sin tur innebär lägre akademisk position och mindre forskningspengar. Dessutom spelar könsstereotyper roll när det gäller akademisk ställning, forskningsfinansiering och position i forskningssamarbete, vilket påverkar kvinnornas produktivitet. Den onda cirkeln förstärks av att kvinnor oftare än män är fast i en nedåtgående spiral som förklarar glastaket. Alla dessa faktorer försämrar kvinnornas möjligheter att bli högpresterande forskare.

DET HAR ALLTSÅ inte hänt så mycket på de 20 år som gått sedan Agnes Wold tillsammans med Christine Wennerås publicerade sin uppmärksammade artikel i Nature. Den visade att kvinnor behövde ha publicerat 2,6 gånger så mycket som sina manliga kollegor för att värderas som lika kompetenta av dåvarande Medicinska forskningsrådet.

Ulf Sandström är bekymrad för att vi i Sverige har byggt upp ett konserverande system, med ett påfallande starkt beroende av externa anslag, som dessutom leder till att man gärna satsar på "säkra kort":

- Vi måste se fakta i vitögat. Problemet är att vi tänker allt för kort-siktigt. Vi ger till de 6 procent som redan är duktiga och framgångsrika men är dåliga på att identifiera vilka som kan bli framtidens talanger. Istället för att endast ge till projekt skulle vi kunna utforma ett system där vi finansierar personer under en längre tid, mer än 2-3 år. Det skulle förstås inte vara förutsättningslöst, utan med krav på avstämningar.

DET FAKTUM ATT endast 6 procent står för 94 procent av all publicering, förvånar inte Ulf Sandström. Samma fördelning gäller även produktionen av konferensbidrag.

- Så ojämnt är det i forskarvärlden. Så gott som allt rör sig kring 2 700 forskare. Vissa lyckas otroligt bra men för topparnas framgång krävs mycket folk i basen. Det sorgliga är att det inte är större omsättning av personer i toppgruppen och att så mycket av forskarkarriären är beroende av kontakter med dessa toppresterare. ■

Stora breda lärosäten missgynnas

GU tappar placeringar i årets tre stora rankingar. Vad är förklaringen?

– Omöjligt att svara på, det kan vara normal variation. Men en tendens är att Göteborgs universitet förlorar mark i de ifrågasatta anseendeundersökningarna, säger analytiker Magnus MacHale-Gunnarsson.

BÖRJAN AV HÖSTEN har kommit att bli rankingarnas tid. Först ut var QS-rankingen som presenterades i juni: GU dalar 19 placeringar och hamnar på plats 283. Därefter kom Shanghai-rankingen, där GU ligger på plats 162 (minus 5 platser). Och nu i september kom Times Higher Education (THE) där GU rasar 28 placeringar och klarar topp 200 med nöd och näppe.

Även om rankingar ifrågasätts får listorna ganska stor uppmärksamhet.

– Det är inte rimligt att tro att ett lärosätes kvalitet varierar kraftigt från ett år till ett annat, säger Magnus MacHale-Gunnarsson, som är utredare på enheten för utredning och lärarutbildning.

HAN FRAMHÅLLER ATT Shanghai-listan är betydligt mer stabil och trovärdig. För några år sedan genomfördes en metodförändring i indikatorn högt citerade forskare, som innebar att GU tog ett skutt uppåt på listan.

– Det sker små förändringar över tid. Att GU i år tappar några placeringar är inget konstigt utan en normal variation. Ett enda större vetenskapligt pris eller en enda högciterad forskare kan ge stora effekter för placeringen i rankingen, konstaterar han.

Magnus MacHale-Gunnarsson, som analyserat rankingar i tio år,

anser att intresset har falnat de senaste åren.

– I början av 2010-talet sprang alla som yra höns, men nu är det betydligt lugnare och mer sansat. De flesta vet att rankingar säger väldigt lite om ett lärosätes kvalitet. Snarare handlar det om marknadsföring. Det är klart att det är roligt att GU ligger på topp 200, då syns vi lite mer i världen. När det går bra för vissa ämnen kan de sola sig i glansen och tala om hur framstående forskning de har. Men att dra några övergripande slutsatser är svårt.

BÅDE QS OCH THE bygger en stor del av rankingen på enkätundersökningar, så kallade reputation surveys, vilka har stora metodbrister, påpekar Magnus MacHale-Gunnarsson.

– Eftersom företagen, som lever på att sälja statistik, inte avslöjar svarsfrekvens och dessutom finjusterar sin metod är det svårt att veta vad som gör att vissa lärosäten åker upp och ner på listorna.

Men trots bristerna i de olika rankingarna går det ändå att säga något om vad som krävs för att ett ämne ska få bra resultat i anseendemätningarna?

– Det räcker inte att bara ha en gren, eller ens en ledande forskargrupp inom ämnet, utan man måste vara framgångsrik inom hela ämnet, och det ämnet måste passa THE:s taxonomi. Det handlar om både volym och kvalitet, och att bygga upp sådana miljöer tar tid. Att vår odontologiska forskning hamnar högt beror på att de är stora inom hela området dentistry och har mycket bra forskning.

Faktum kvarstår: Trots sin storlek ligger Göteborgs universitet långt efter universiteten i Uppsala, Stockholm och Lund i

samtliga rankingar. Vad beror det på, tror du?

– Det finns många orsaker. Vi får inte lika bra resultat i anseendemätningarna och har dessutom en ganska liten naturvetenskaplig fakultet. Vår ämnesprofil missgynnar oss, vi är väldigt stora inom samhällsvetenskap, utbildningsvetenskap och humaniora, vilket är ämnen med mycket utbildning. Breda universitet med mycket utbildning missgynnas rent allmänt i rankingarna. I rankingar tjänar exempelvis Karolinska Institutet mycket på att bara ha en medicinsk fakultet, eftersom den är så forskningstung.

Men om THE och QS kritiserar för allvarliga metodbrister, hur kommer det sig att GU fortsätter att rapportera in siffror?

– Det är en bra fråga. Indirekt legitimerar vi ju listorna, men om vi väljer att stå utanför blir synligheten ännu sämre och det kan kanske bli ännu svårare att rekrytera studenter.

ALLAN ERIKSSON

... det är svårt att veta vad som gör att vissa lärosäten åker upp och ner på listorna ...

MAGNUS MACHALE-GUNNARSSON

Shanghai-listan

Den kinesiska rankingslistan, som heter Academic Ranking of World Universities (publicerad sedan 2003) har det uttalade syftet att urskilja världens toppuniversitet, främst i spannet 1–100, framför allt inom naturvetenskap, teknik och medicin. Listan baseras på sex indikatorer, bland annat antalet tidigare

studenter och anställda som tilldelats Nobelpris och andra större utmärkelser inom sitt fält, antalet högciterade forskare, samt antalet artiklar i Nature och Science. De svenska universitet som kvalar in på 100-listan är Karolinska Institutet, Uppsala universitet och Stockholms universitet.

År	Shanghai-rankningen	QS World University Rankings	Times Higher
2013	195	205	223
2014	162	206	242
2015	160	247	180
2016	157	264	170
2017	162	283	198

Mer om rankning

Rankningen tar inte hänsyn till organisationsgränser utan ser till vad och hur universitetet har publicerat på området. Utredare Magnus MacHale-Gunnarsson ser fördelar med en smalare ämnesrankning:

– Man jämför inte äpplen och päron och det är positivt. Men de bygger i huvudsak på bibliometriska indikatorer som, på samma sätt som totalrankningen, belönar stora ämnen.

Ett problem är dock ämnesklassningen av artiklar, där det inte är självklart vad som ingår, exempelvis public administration och business. Samma sak gäller ämnet biologiska vetenskaper, som omfattar biokemi, molekylärbiologi, biofysik, cellbiologi, marinbiologi, mikrobiologi och zoologi, och som spänner över flera av universitetets institutioner och fakulteter.

– Man behöver läsa igenom tidskriftslistorna i Web of Science för att förstå vad det är för ämne som egentligen är rankat, säger Magnus MacHale-Gunnarsson.

Publiceringar lönar sig

Public administration vid Göteborgs universitet hamnar på 36:e plats i världen, enligt ämnesrankningen från Shanghai-listan. Statsvetarna är mest produktiva inom detta område, tätt följda av nationalekonomerna.

UNDER PERIODEN 2011-2015 stod GU:s forskare för 126 unika publikationer som enligt Web of Science klassades som public administration. Sammantaget var det 141 forskare som publicerade artiklar.

GU Journalen kan nu tillsammans med Digitala tjänster på UB avslöja vilka som publicerat mest.

Totalt 51 författare kommer från statsvetenskapliga institutionen, professorerna Jon Pierre och Bo Rothstein står för 5 artiklar vardera. 40 författare hör hemma på institutionen för nationalekonomi med statistik. Därefter kommer institutionen för globala studier med 14 författare.

FÖR CARL DAHLSTRÖM, viceprefekt på statsvetenskapliga institutionen, var det en glädjande men inte särskilt förvånande nyhet:

– Förklaringen är att vårt institut Quality of Government, som grundades av Bo Rothstein och Sören Holmberg, har varit väldigt produktivt i frågor som rör statens kapacitet, förvaltning och vad som utgör en fungerande byråkrati. Men det finns också en tradition på institutionen att arbeta med dessa frågor.

Men något uttalat mål att uppmuntra publiceringar inom just detta ämne finns inte, betonar Carl Dahlström.

– Nej, vår strategi har länge varit att publicera i högt rankade tidskrifter och det slår igenom i detta ämne.

– Alla typer av bekräftelser

Ämnen som hamnar högt

Andra ämnen som hamnar högt i Shanghai-listans ämnesrankning är: **Odontologi:** 1 i Sverige, 26 i världen.

Biologiska vetenskaper och life science: 2 i Sverige, 42 världen. **Klinisk medicin:** 2 i Sverige, 45 i världen. **Farmakologi:** 3 i Sverige, 51–75 i världen.

Carl Dahlström

Arne Bigsten

som ger avtryck i den internationella forskarmiljön är positiva för oss. Sammantaget är rankingar viktiga för att bygga upp vårt anseende både inåt och utåt.

Men att dra för stora växlar på en enda ranking är inte motiverat, menar han.

– Jag vill inte uttala mig om kvaliteten i denna ämnesrankning, en mätning är trots allt bara en mätning. Men den är inte oviktig.

HAN ÄR SKEPTISK till rankingar av hela lärosäten, men tror att ämnesrankningar kan komma att spela en större roll.

– Att jämföra ämnen är rimligare och blir lite mer trovärdigt.

Hur viktigt är det med rankingar för att attrahera studenter och personal?

– Det kan ha betydelse, men det är inte avgörande. Aktiva

forskare vet var den mest framgångsrika forskarmiljön finns. Men det är en positiv pusselbit, som på marginalen gör oss till en ännu mer attraktiv institution, säger Carl Dahlström.

Allra flest artiklar produceras av Arne Bigsten, professor i nationalekonomi: 10 publikationer (fördelade på två institutioner).

Arne Bigsten låter förvånad över att han toppar listan från GU.

– Har jag varit så produktiv? En ranking säger förstås inte allt, men den ger åtminstone en indikation på hur man lyckats etablera sig i vetenskapssamhället. Vår förmåga att förbättra vår forskning beror i hög grad på vår förmåga att rekrytera bra personer och denna beror på vår status bland nationalekonomer. Att vi hamnar högt beror på att offentlig ekonomi samt frågor om välfärd och fördelning är viktiga för nationalekonomer.

ENLIGT PREFEKT Måns Söderbom på institutionen för nationalekonomi har målsättningen varit att publicera i välrenommerade tidskrifter.

– Jag upplever att hela Handelshögskolan har en stark strävan i samma riktning. Vi har flera interna incitamentsystem som premierar tidskriftspublikationer, och det finns en hög medvetenhet bland forskarna att publicera artiklar i tidskrifter som håller hög kvalitet, säger Måns Söderbom, som gläds ännu mer åt att Göteborg, enligt samma rankingsinstitut, är bland världens 100 bästa inom nationalekonomi.

– Där är konkurrensen mycket hårdare. Vi rankas högre än till exempel Uppsala, vilket verkar högst rimligt.

ALLAN ERIKSSON

Stängda kaféer upprör

När studenter och medarbetare kom tillbaka efter semestrarna möttes de av skyltar om att nio av tolv kaféer skulle vara stängda till vårterminen.

Upphandlingen som skulle ta ett år blev inte klar i tid.

NÄR UPPHANDLINGSGRUPPEN för kaféverksamheten sent i våras insåg att man inte skulle hinna klart med upphandlingen till terminsstart drog man i nödbromsen. Det var då dags för plan B, nämligen att se till att det finns en provisorisk plan för hösten: varuautomater och att GU:s egen enhet, Mötesservice, tar över verksamheten på tre ställen.

- Vi hoppades in i det sista att

vi skulle bli klara men det var mer komplext än vi anade, säger Maritha Svensson på fastighet- och serviceenheten. Det är juridiskt komplext när man köper tjänster istället för varor.

Informationen till anställda och studenter gick ut både i e-post och på Studentportalen den 15 augusti, två veckor före terminsstart. Skyltar sattes också upp.

- Vi kunde inte gå ut med information förrän vi exakt visste hur det skulle se ut. Att det blev sent, det håller jag med om, beklagar Maritha Svensson.

En av de drabbade är Högskolan för design och konsthantverk, där Ulf Dalnäs är prefekt:

Vi hoppades in i det sista att vi skulle bli klara men det var mer komplext än vi anade.

MARITHA SVENSSON

- Kafét är en viktig plats för samtal och möten, så det är tråkigt, inte bara för oss utan även för folk utanför som besöker fiket.

Han är besviken på att han inte fick veta något förrän två veckor före kursstart.

- INFORMATIONEN HAR varit usel. Vi har hela tiden fått veta att en ny entreprenör skulle vara på plats i tid och när det inte skulle bli så, blev vi lovade en varumaskin som dröjde en månad. Det är väldigt olyckligt, konstaterar Ulf Dalnäs.

Den grupp som påverkas mest är studenterna. Flera klagomål har kommit in till kårerna, berättar Lina Dahlin, vice ordförande på

HAG

Vilka kaféer påverkas?

Tolv kaféer påverkas av den försenade upphandlingen

Följande kaféer öppnade inte vid terminsstart:

- **Café Sprängkullen** på Sprängkullsgatan 25. Mötesservice startade kafé vecka 38.
- **Sprängkullen-kiosk** på Sprängkullsgatan 19. Besökare hänvisas till Café Sprängkullen.
- **Pedagogen**, både A- och B-husen. Mötesservice öppnade kaféverksamhet vecka 38 i hus A.
- **Artisten**: Mötesservice startade kaféverksamhet vecka 38.
- **Kastanjen** (på Psykologen) fick varuautomat näst sista veckan i september.
- **Annedal** (i Annedalsseminariet) fick varuautomat näst sista veckan i september.
- **Högskolan för design och konsthantverk** fick varuautomat näst sista veckan i september.
- **Lundbergscaféet**, på Medicinargatan 9C, kommer att få en kaffe- och varuautomat inom kort.

Dessa håller öppet som vanligt (drivs av Eurest, avtalen går ut vid årsskiftet):

- **Café Anne Dahl** på Hälsovetarbacken.
- **Café Anatomen** på Medicinargatan 3 A.
- **Handelsrätten**, Handelshögskolan.

Göteborgs universitets studentkårer (GUS), som också är kritisk till bristen på information.

- Det är dåligt att det gått ut över studenterna. Det har framför allt påverkat studenternas arbetsmiljö eftersom de inte har kunnat sitta kvar så länge på studieplatserna utan tillgång till fika och kaffe.

FLEST SYNPUNKTER HAR, av allt döma, kommit från Annedalsseminariet där anställda, studenter och ledning protesterat mot att informationen kom sent och över hur situationen har skötts. Gunilla Almered Olsson, som är professor i humanekologi, säger att det finns ett växande missnöje.

- Vi känner oss överkörda för att man inte har lyssnat på oss. Vi är båda arga och besvikna. I den kaféenät som vi fyllde i fick den dåvarande kaféägaren på Annedalsseminariet höga betyg av oss. Det är tråkigt att han har fått lämna eftersom det var ett så välbesökt och omtyckt kafé.

På Samhällsvetenskapliga fakulteten har frågan diskuterats på högsta nivå. Dekan Birger Simonson tycker det är beklagligt och beskriver det som en "olycklig kommunikationsmiss".

- **EN SÅDAN HÄR** sak kan inträffa, men skadeverkningarna kan minskas med god framförhållning och det förutsätter att verksamheten får kunskap om vad som händer, menar Birger Simonson.

Enligt Maritha Svensson kommer upphandlingen att bli klar i höst, i tid till nästa terminsstart.

- Jag har full förståelse för att det inte har blivit så bra den här gången, men vi har jobbat hårt för att hitta en alternativ lösning. Det är viktigt att det blir rätt från början, vi ska ju leva med de nya leverantörerna upp till fem år, säger Maritha Svensson som inte vill berätta mer på grund av den sekretess som råder under upphandlingstiden.

ALLAN ERIKSSON

Foto: JOHAN WINGBORG

Usel kommunikation, menar Ulf Dalnäs.

Detta har hänt

Under 2016 gjordes en översyn av hela kaféverksamheten vid GU. Ingen upphandling hade genomförts sedan 2002. Hyresavtal med leverantörer förlängdes år efter år och förklaringen i en informationstext från 2016 var att "Den hyresmodell som vi har idag tillåter inte universitetet att styra öppettider, utbud, priser etc". Beslutet, som fattades av fastighets- och servicechef Anders Forsell, var att säga upp samtliga avtal för att universitetet ska göra en ny upphandling och då "ställa krav som är viktiga för verksamheten". Uppdraget gavs till Upphandlingsenheten den 4 april 2016. Tanken var att upphandlingen skulle ta ett år. Att det inte lyckades beror enligt Maritha Svensson på en komplex upphandling med många olika aktörer.

Samma år genomfördes en enkät om vad studenter och anställda tycker om kaféverksamhetens priser, tillgänglighet och utbud. Bland annat framgick det att miljö- och hållbarhet är en viktig fråga.

Goda tider för Göteborgs universitet

17 miljoner kronor till fria utbildningsplatser, det är en av flera satsningar på Göteborgs universitet som regeringen föreslår i sin nya budgetproposition.

– Jag är glatt överraskad men satsningen innebär också stora utmaningar, kommenterar ekonomichef Peter Tellberg.

Samtidigt presenteras nya uppgifter om att GU kommer att gå med cirka 100 miljoner i överskott.

SATSNINGEN PÅ DE fria utbildningsplatserna kommer att gälla från och med nästa år, förklarar Peter Tellberg.

– För att på bästa sätt utnyttja de 17 miljoner kronor som vi får i tre år, kommer vi att noga analysera var dessa pengar gör mest nytta. Här är Utbildningsnämnden ett viktigt beredningsorgan. Dessutom får Göteborgs universitet 46 heltidsutbildningsplatser för sommarskolan nästa år. En sommarskola brukar vara kanske en månad och är ofta på deltid. I praktiken innebär det alltså ganska många fler studenter.

Regeringen gör också en satsning på läkarutbildningen vilket för GU:s del innebär 4 nya platser.

Dessutom vill regeringen öka det fria basanslaget till forskning med 25 miljoner kronor.

– Det är förstas också roligt. Ibland brukar man få ett hum i förväg om vad proppen kommer att innehålla, men det har vi inte fått denna gång. Därför hade jag inga egentliga förväntningar men är förstas glad över satsningarna.

I delårsrapporten som lämnas in till departementet redovisas samtidigt att GU kommer att gå med cirka 100 miljoner kronor i överskott 2017.

– Det är utan tvekan ett starkt resultat. Bättre än vad vi hade tänkt

En slutsats är att vi har råd att anställa fler men behoven varierar inom universitetet ...

PETER TELLBERG

oss, konstaterar Peter Tellberg.

Trots att personalkostnaderna sedan förra året ökar med 64 miljoner och driftkostnader med 13 miljoner får GU alltmer forskningsbidrag. På bara ett år har intäkterna stigit med mer än 100 miljoner kronor, vilket överträffar alla prognoser.

– Kostnaderna följer ett förväntat mönster men att GU skulle få så mycket mer forskningsintäkter hade ingen förväntat sig.

TROTS ATT BARA ett halvår har passerat är Peter Tellberg ganska säker på att prognosen står sig hyfsat väl. Jämfört med budget är felmarginalen 70-100 miljoner kronor.

– Det motsvarar visserligen bara 1 procent av vår omslutning på 6,4 miljarder kronor men så stora be-

lopp inger respekt, det är livslöner för många. Som alltid finns det ett mått av osäkerhet. Vi vet mer när 8-månaders uppföljningen är klar men vår prognos bygger på alla inrapporterade siffror och en lång historik. Därför justerar vi resultatet redan nu istället för att vänta till oktober.

Men allt är inte frid och fröjd. Enligt prognosen kommer GU för femte året i rad att underproducera på utbildningsområdet, med cirka 14 miljoner kronor i år. Det är något mindre än förra året.

– **JAG ÄR INTE** jätteorolig men det är inte bra om det fortsätter. Det är svårt att hamna på precis noll när utbildningsanslaget är på 2 miljarder kronor. Men eftersom vi har en buffert behöver vi inte betala tillbaka pengar till departementet. I alla fall inte än så länge.

Om prognosen står sig kommer Göteborgs universitet vid årsskiftet att ha ett samlat överskott på drygt 1,2 miljarder kronor, en ökning med 100 miljoner kronor jämfört med förra året.

– **EN SLUTSATS ÄR** att vi har råd att anställa fler, men behoven varierar stort inom universitetet. Att man inte hinner göra av med alla pengar i ett forskningsprojekt är inte så konstigt. Det beror på att rekryteringsprocesser är långa och komplicerade. Fast nu gäller det att börja ännu tidigare, annars blir det svårt att vända utvecklingen.

ALLAN ERIKSSON & EVA LUNDGREN

Mer kollegialitet

En god arbetsmiljö, en bra balans mellan kollegium och linje samt ökad internationalisering, det är några av Eva Wibergs prioriterade områden som ny rektor.

– Jag kommer även att tillsätta en vice-rektor för samverkan samt inkludera studenterna i alla beredande och beslutande organ.

FÖR ATT UNIVERSITETET ska kunna utvecklas på ett bra sätt krävs en välfungerande ledning, betonar Eva Wiberg.

– De kollegiala organen är viktiga, det är där strategiska frågor inom utbildning, forskning och samverkan diskuteras. Men det är också betydelsefullt med en linje där det är tydligt vem som fattar beslut. Det gäller alltså att hitta en god balans. För att göra det kommer jag bland annat att göra en översyn av arbets- och anställningsordningen.

En bra ledning är också viktig för att skapa en god arbetsmiljö, påpekar Eva Wiberg.

– ETT UNIVERSITET ÄR en elitistisk organisation med höga krav. Desto viktigare att ha en inkluderande arbetsmiljö där alla känner sig välkomna och där man i olika diskussioner gör skillnad på sak och person. Prorektor Mattias Goksör har därför fått arbetsmiljö som ett av två särskilda ansvarsområden. Det andra är internationalisering. Det finns redan många forskare som hittat kollegor att samarbeta med på lärosäten i olika länder, men för att verkligen synas ute i världen och få ett ökat studentutbyte behöver vi förbättra vårt strategiska internationaliseringsarbete. Jag har själv ett brett nätverk som kan vara till nytta för Göteborgs universitet. Men

vi kommer dessutom att ta fasta på vad som kommit fram i SLUG, den utredning om internationalisering som International Centre nyligen gjort i samarbete med universiteten i Stockholm, Lund och Uppsala.

EVA WIBERG BETONAR även vikten av ökad samverkan, något som också regeringen lyfter fram i sin senaste budgetproposition.

– Göteborgs universitet är ju redan ett föredöme när det gäller samhällsengagemang och synlighet i debatten. Men för att stärka området ytterligare kommer jag att tillsätta en särskild vicerektor för samverkan. Staffan Edén fortsätter som vicerektor för forskning fram till årsskiftet då vi ska ha en ny vice-

rektor på plats, och Mette Sandoff är kvar som vicerektor för utbildning.

Precis som det finns en särskild utbildningsnämnd för övergripande frågor vill Eva Wiberg även tillsätta en nämnd för forskning.

– Många diskussioner inom forskningen behöver en bred förankring över disciplingränserna. Några exempel är den allt viktigare medfinansieringen samt vilken infrastruktur vi ska satsa på.

EVA WIBERG LYFTER även fram vikten av studentinflytande.

– Studenterna kommer att vara representerade i universitetets ledningsgrupp men även i alla andra beredande och beslutande organ. Studenterna är våra viktigaste kritiker och utan dem har vi ju inget universitet alls.

EVA LUNDGREN

Mest pengar till GU

NÄR KNUT OCH Alice Wallenbergs Stiftelse delar ut projektanslag går en tredjedel, 188 miljoner kronor, till forskare vid Göteborgs universitet.

– Det här är ett kvitto på att vår forskning håller högsta internationella klass, säger rektor Eva Wiberg.

Mest pengar får Thomas Nyströms forskargrupp som tilldelas 44,7 miljoner kronor. Hans forskning handlar om biologiskt åldrande och om kommunikationen mellan celler.

Fredrik Bäckhed, professor i molekylärmedicin, får nästan lika mycket, 43,2 miljoner kronor, för att fördjupa kunskapen om sambandet mellan tarmflora och hälsa. Detta genom att kartlägga tarmbakteriers arvsmassa hos över 1 700 personer, vilket kan leda till nya behandlingar av diabetes typ 2.

RAIMUND FEIFEL, professor i fysik, studerar korrelationer mellan elektroner, som tillhör världens minsta beståndsdelar. Hans forskargrupp tilldelas 36,3 miljoner kronor för forskning som bygger vidare på Einsteins fotoelektriska lag.

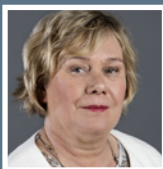
Enda kvinnan är Maria Falkenberg, professor i biomedicinsk laboratorievetenskap, som får 34,5 miljoner kronor för att studera genetiska skador i mitokondrierna, cellernas kraftverk, något som ger upphov till mitokondriella sjukdomar som årligen drabbar ett tjugotal barn i Sverige.

PROFESSOR GUNNAR C Hanssons forskargrupp tilldelas 29 miljoner kronor för forskning om det skyddande slemlager, mukus, som finns i våra luftvägar och tarmar och som bakterier inte kan ta sig igenom. Slemlagret är uppbyggt av nättliknande molekyler som måste organiseras på ett särskilt sätt för att fungera som en skyddande barriär. Om barriären i tarmen sviktar kan en inflammatorisk reaktion uppstå i tarmen: ulcerös kolit.

Studenterna är våra viktigaste kritiker.

Evas prioriteringar

Eva Wiberg, Göteborgs universitets rektor sedan 1 juli 2017, kommer att prioritera **arbetsmiljö, balans mellan kollegium och ledning, internationalisering, samverkan samt**

studentinflytande. Bland annat ska en vicerektor för samverkan utses, en forskningsnämnd inrättas och studenterna ska sitta med i alla beredande och beslutande organ.

Trotsar Trump

Sverige är fortfarande en elitdemokrati med hög tillit och väl fungerande institutioner.

– Däremot ser jag med förfäran på vad som händer i övriga världen, inte minst i USA.

Det förklarar Bo Rothstein som snart är tillbaka på GU efter att i protest ha lämnat universitetet i Oxford.

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

DEN 10 JUNI meddelade Bo Rothstein statsvetenskapliga institutionen att han ämnar stanna kvar i Oxford, där han varit professor sedan januari 2016.

Två månader senare hade han ändrat sig. Under viss uppståndelse förklarade han att han lämnar Oxfords Blavatnik School of Government i protest mot att donatorn, Len Blavatnik, stött installationen av USA:s nye president, Donald Trump.

– Skolans vision är en värld med väl fungerande regeringar som fattar beslut för det allmännas bästa. Min professur är uppkallad efter Blavatnik och min roll som lärare och forskare är just att arbeta efter skolans vision. Dessutom är jag en av initiativtagarna till en deklaration, antagen av the Compostela Group of Universities, som betonar vikten av etik inom alla former av högre utbildning. När det nu visar sig att Len Blavatnik stöder en person som är direkt farlig för demokratin måste jag förstås reagera, annars hade jag förlorat all trovärdighet inför studenter och kollegor.

Att Donald Trump är farlig handlar varken om skattelättnader för dem som är rikast eller om att avskaffa sjukvårdsreformen. Det skrämmande är istället att USA:s president inte respekterar grundläggande principer för en rättsstat, menar Bo Rothstein.

– Tre saker måste en demokratiskt vald ledare ovillkorligt gå med på: Ledaren måste reservationslöst acceptera valresultatet, tydligt ta avstånd från allt politiskt våld och självklart respektera motståndarens fri- och rättigheter. Donald Trump fallerar på samtliga dessa områden.

DONALD TRUMP har också satt meritokratin ur spel när han ger ämbeten till släkt och vänner.

– Intressant nog är dock tre av presidentens närmaste män höga generaler: försvarsministern, säkerhetsrådgivaren och stabschefen. Så många militärer runt en president har USA inte haft sedan Eisenhower. Om det är oroande med mer militär makt, eller tvärtom lugnande med åtminstone lite ordning och reda runt

Fakta

Bo Rothstein, professor i statsvetenskap, deltog den 19 september i seminariet *Demokrati och tillit i en globaliserad värld*, i universitetets huvudbyggnad i Vasaparken.

presidenten, låter jag vara osagt.

I samband med Rysslandsutredningen har Donald Trump dessutom förklarat att han har rätt att benåda vem som helst.

– En president som sätter sig över rättsstaten går inte att hantera konstitutionellt och risken är att USA hamnar i en allvarlig kris, menar Bo Rothstein.

Men det finns också ett ovanligt stort motstånd mot presidenten.

– Donald Trump har svårt att hitta kompetent folk till förvaltningen, tusentals platser står fortfarande tomma. USA är polariserat till den grad att en majoritet skulle tycka att

det vore obehagligt om deras barn gifte sig med någon ur det andra politiska lägret. Så har det inte varit tidigare.

Vilka är då de väljare som stöder Trump?

- Enligt mina amerikanska statsvetarkollegor handlar det faktiskt inte i så hög grad om personer som oroar sig för globaliseringen eller att förlora sina jobb. Istället attraherar Trump rasister, personer som inte velat acceptera en svart president och som anser att minoritetsgrupperna får fördelar de själva inte får. Att det lönar sig att mobilisera på

rasmotsättningar och främlingsfientlighet sänder en obehaglig signal till övriga världen och är sannolikt något vi kommer att se mer av.

Utvecklingen i Polen och Ungern är oroande och till detta kommer allt som händer i Ryssland, Venezuela och på Filippinerna.

Uppsägningstiden från Oxford är tre månader. Det innebär att Bo Rothstein kommer att vara tillbaka till GU i december.

- **JAG HAR GJORT** en liten jämförelse mellan statsvetarna vid GU och Oxford. Den visar att de tio mest citerade statsvetarna här faktiskt är mer citerade än de tio mest citerade statsvetarna i Oxford! Så det är verkligen ingen dålig institution jag återvänder till. Det jag kommer att sakna mest från Oxford är nog studenterna. Jag hade 120 masterstudenter från 74 nationer, bland annat från länder som Afghanistan, Mongoliet och Mexiko, och för dem handlade mina föreläsningar om verkligt angelägna frågor i deras hemländer. Dessa studenter lärde mig lika mycket som jag lärde ut till dem. Men jag kommer också att sakna själva collegekulturen: I Oxford tvingas man ständigt ut ur sin bekvämlighetszon eftersom man ständigt träffar forskare och lärare inom helt andra områden än det egna. För min del har det exempelvis varit inspirerande att diskutera folkhälsa med forskare vid institutet för tropisk medicin - och att det ens finns en sådan inrättning är ju fantastiskt. Universitetet i Oxford är överhuvudtaget bra på att skapa informella mötesplatser och föra samman folk från olika discipliner. Det skulle GU kunna inspireras av. ■

Övriga medverkande vid seminariet var Andreas Johansson Heinö, förlagschef på Timbro, Ann Ighe, universitetslektor i ekonomisk historia och redaktör för *Ord och Bild*, samt Anders Nilsson, redaktör på Tankeverksamheten inom Arbetarrörelsen i Göteborg. Arrangör var Jonsereds herrgård.

Rektorskedjan överlämnad

Aulan i huvudbyggnaden i Vasaparken var full när Eva Wiberg, Göteborgs universitets 19:e rektor, installerades på eftermiddagen den 8 september.

– Att leda ett universitet är ett lagarbete. Jag har prorektor Mattias Goksör vid min sida, men också alla medarbetare och studenter. Tillsammans kommer vi att göra Göteborgs universitet ännu starkare, förklarade hon i sitt installationstal.

Text: EVA LUNDGREN
Foto: JOHAN WINGBORG

INSTALLATIONEN AV Eva Wiberg, professor i italienska, inleddes med procession till tonerna av Jeremiah Clarkes *The Prince of Denmark's March*.

Sedan följde tal av universitetetsstyrelsens ordförande, Cecilia Schelin Seidegård, som bland annat påminde om att Göteborgs högskola en gång skapades av samhällsengagerade medborgare:

– Du kommer från Lunds universitet, en något inåtvänd organisation, där avståndet till Malmö ibland uppfattas som hela jordens omkrets, minus två mil. Nu befinner du dig i Göteborg, Sveriges andra stad och port mot världen, där taxichaufförerna inte vet var universitetet ligger och där stadens tidning bara intresserar sig för GU om det hänt några oegentligheter. Men vårt lärosäte präglas av ett stort samhällsengagemang och en god vilja att ta sig an vår tids globala utmaningar, som

klimatförändringarna, överutnyttjade av jordens resurser, en prekär säkerhetssituation, falska nyheter och kunskapsförakt.

Ellinor Alvesson, ordförande för Göteborgs universitets studentkårer, citerade universitetets förste rektor, Hjalmar Frisk.

– **HAN MENADE ATT** universitetet erbjuder ett fönster som släpper in ett luftdrag som är hälsosamt för frihetens och upproriskhetens bakterier. Vi studenter önskar att du, Eva Wiberg, varje gång du klubbar ett beslut ser till att det är väl förankrat hos studenterna och att vi gemen-

Eva Wiberg är Göteborgs universitets andra kvinnliga rektor.

samt håller frihetens fönster öppet.

Förra rektorn, Pam Fredman, påpekade att en rektor har ett av samhällets viktigaste uppdrag.

– Universitetets motto "Tradita innovare, innovata tradere" blir på svenska "Att förnya det överlämnade och lämna det förnyade vidare". Universitetet ger ett viktigt bidrag när det gäller FN:s hållbarhetsmål, vi har både spets och bredd, samt ett fantastiskt engagemang bland medarbetare och studenter. Det är en ynnest att vara rektor och jag hoppas att du kommer att få uppleva att det är lika härligt som jag gjort.

EFTER SITT TAL överlämnade Pam Fredman högtidligen Göteborgs universitets rektorskedja till sin efterträdare medan universitetets egen fanfar spelades.

Eva Wiberg tackade i sitt tal Pam Fredman för att hon enat universitetet och för att hon med sin ousinligt positiva energi aldrig försuttit en chans att föra fram viktiga högskolefrågor.

– Men vilken är universitetets roll idag? Politikerna vill ha innovationer, arbetsgivarna önskar sig kompetenta medarbetare, samhället vill ha ansvarstagande medborgare. Samtidigt är vår uppgift inte bara att förmedla fakta utan även att skapa lust och motivation till bildning.

EVA WIBERG BETONADE även vikten av att fokusera på studenterna och av att ha en professionell styrning där kollegiala organ samverkar med linjeorganisationen.

– RED 19, kvalitet i utbildningen, UGOT Challenges och andra tvärvetenskapliga engagemang, inkludering av nyanlända, jämställdhet, samverkan, ökad internationalisering och inte minst en god arbetsmiljö, det är några områden som är viktiga för framtiden.

Vilket ledarskap kan man då förvänta sig av den nya rektorn? Statssekreterare Karin Röding uppmanade publiken att söka svaren i

Eva Wibergs doktorsavhandling *Il riferimento temporale nel dialogo*.

- Som den språkvetare hon är, kommer hon kanske att tala med bönder på bönders vis och med lärde på latin? Eller kommer hon att översätta olika akademiska språkbruk och göra universitetets inboende röst känd - nationellt och internationellt? Eva Wiberg är även italiensk riddare; vart kan det leda? Oavsett, önskar Utbildningsdepartementet och jag Göteborgs universitets nya rektor lycka till, avslutade Karin Röding.

Installationen bjöd också på främst italiensk musik, framförd av Evelina Stenvall och Per Lindström, studenter vid Högskolan för scen och musik, samt sång av Göteborgs Akademiska kammarkör under ledning av Mathias Harms. Även Göteborgs brasskvintett medverkade.

Pam Fredman slutar och Eva Wiberg tar vid.

PÅ WEBBEN

Eva Wibergs tal liksom en intervjufilm finns på Medarbetarportalen.

Fakta rektorsinstallationen

Första gången en rektor högtidligen installerades vid Göteborgs universitet var den 9 september 2003 då Gunnar Svedberg installerades.

Rektorskedjan är dock betydligt äldre. Den bars för första gången av Hjalmar

Frisk då Göteborgs universitet invigdes den 2 oktober 1954. Kedjan består av 27 släta ringar med skarpt rakskurna kanter. Varje ringpar hålls ihop av ett trettal småringar formade på samma sätt som de större ringarna. Nertill hänger en

förgylld medalj som överensstämmer med universitetets äldre sigill. Kedjan är skapad av silversmeden Wiwen Nilsson.

(Källa: Bergström I, Göteborgs universitets konstsamlingar, 1991)

Till en högt ärad syster

Rektorsinstallationen innebar också ett uruppförande av fanfaren *Illustrissima sorellissima*. Kompositören heter **Carin Bartosch Edström** och är syster till Eva Wiberg.

Varför har du skrivit en fanfar till din syster?

- Jag är tonsättare och författare och ville därför ge Eva en konstnärlig gåva på hennes stora dag. Och eftersom en rektorsinstallation är något högtidligt tyckte jag att en fanfar kunde passa. Den är skriven för brasskvintett och tanken är att den ska ge ett storslaget intryck men också lite cirkuskänsla. För det kanske är något av en cirkus att vara rektor och ibland kunna dra fram en kanin ur hatten. Stycket är på 4,5 minuter, vilket inte är särskilt långt men ganska mycket för just en fanfar.

Har du skrivit något liknande tidigare?

- Jag skriver mest kammarkmusik och opera. Men jag komponerade en bröllopsmarsch till min man och mig när vi gifte oss och jag har också skrivit musik till våra barns dop. Det är viktigt med ceremonier och att verkligen markera betydelsefulla händelser.

Vad tycker Eva Wiberg om sin fanfar?

- Det vet jag inte än. Jag har inte ens hört den själv, uruppförandet blir under rektorsinstallationen. Men jag hoppas att den får henne att känna sig älskad och uppuren och att hon förstår hur stolt familjen är över henne.

Granskning:

Vad ger Almedalen?

Foto: JOHAN WINGBORG

Hur gick det för Göteborgs universitet i årets Almedalsvecka? GU Journalen har talat med fyra forskare som tycker att fokuseringen på UGOT Challenges var väldigt lyckad.

Men man menar också att universitetet syntes för dåligt.

ÅSA ARRHENIUS, Pernilla Rendahl, Staffan Appelgren och Ingmar Skoog träffar GU Journalen i källaren till det rymliga hus där en stor del av GU:s medverkande i Visby kamperat ihop. Och just huset är en av de stora behållningarna med Almedalsveckan, menar Ingmar.

- Vi har bott sex personer på vinden, köat till duschen och ätit frukost tillsammans med en massa andra GU-forskare som sov på luftmadrasser i olika rum. Det borde bli kaotiskt men har funkade eftersom alla känner att de har en betydelsefull uppgift. Om vi bara hade dragits samman för att träffas i största allmänhet hade det inte gått.

Att resa bort och lämna institutionens väggar några dagar är en av poängerna med Almedalen, menar Pernilla.

- När forskare från olika delar av

GU samlas på en och samma plats kan vi få igång andra sorters samtal, som dessutom kan få ta tid, eftersom ju ingen bara kan åka hem när klockan blir fem. Att få diskutera utan att bli störd har ett stort värde i sig.

Göteborgs universitet medverkade i den så kallade Västsvenska arenan, ett samarbete mellan åtta parter. Tema för GU:s bidrag i år var UGOT Challenges.

- DET ÄR JU FANTASTISKT att universitetsledningen satsar på sex stora forskningscentrum som ska ta sig an de stora samhällsutmaningarna, menar Staffan. Men det hade underlättat om centrumen marknadsförts ordentligt redan när de inrättades, för vem utanför GU vet vad UGOT är? Samma sak med Västsvenska arenan, hur känd är den? Vår medverkan har skett på åtminstone fyra olika nivåer vilket är onödigt rörigt: Vi ska marknadsföra vår egen forskning, UGOT-centrumen, GU och Västsvenska arenan, allt på samma gång. Jag tror inte att exempelvis lärosätena i Stockholm hade gått med på att underordna sig en regional identitet på det här sättet.

- Kanske borde vi ha haft en egen

lokal, som Stockholm och Uppsala, då hade vi synts bättre, menar Pernilla. "Västsvenska arenan" säger ju ingenting om att det är vetenskap det handlar om, men det är ju det som det är vår uppgift att föra ut.

GU:S MEDVERKAN borde också ha koncentrerats till en eller ett par dagar, menar Åsa.

- Det hade varit lättare att marknadsföra. Och den som kommit för att lyssna på ett särskilt seminarium hade kanske stannat för att lyssna även på något annat en stund senare, på så sätt hade vi gett draghjälp åt varandra.

- Förra året hade AgeCap ett eget tält som det var lätt att slinka in i, även för dem som inte upptäckts i programmet, förklarar Ingmar. Vi lyckades locka cirka 200 besökare genom att

gå fram till folk och fråga: "Du ser ut att fundera på åldrande, vill du veta mer?" Årets seminarium var också

Foto: JOHAN WINGBORG

Åsa Arrhenius, Pernilla Rendahl, Ingmar Skoog och Staffan Appelgren

väldigt lyckat även om vi var ganska nervösa, eftersom vi hade hela 17 personer i panelen som fick avlösa varandra. Men Västsvenska arenan arrangerade ett annat Life science-seminarium samtidigt som vi, och att vi konkurrerar med oss själva är förstås onödigt.

I ALMEDALEN träffar man inte bara kollegor från olika lärosäten utan också politiker och företrädare för myndigheter och näringsliv.

- Exempelvis Naturvårdsverket vill gärna ha kontakt med personer från andra delar av landet än Stockholm och det får de ju här, förklarar Staffan. Almedalen är nog viktigast för oss som inte kommer från huvudstaden.

- Bland andra medverkade Åsa Romson vid FRAM:s seminarium, berättar Åsa. Hon var väldigt nöjd. Att politiker och beslutsfattare ger positiv feedback och talar om hur viktiga vi forskare är underlättar förstås vårt uppdrag.

Svenska departement är annars ganska slutna jämfört med EU, berättar Pernilla.

- Där det betydligt lättare att på-

verka exempelvis lagstiftare. Därför är det viktigt att komma hit och få prata direkt med politiker.

- Samverkan är oerhört betydelsefullt, och för det syftet är Almedalen perfekt, påpekar Ingmar. Här sitter inte forskare i ett hörn och politiker i ett annat, utan alla träffas och diskuterar gemensamma frågor, så som det borde vara.

GU:s engagemang i Almedalen kommer också att utvärderas.

- Det är förstås viktigt men hur gör man det? undrar Staffan. Handlar det om att räkna personer i publiken, antal journalister, hur många artiklar det blivit i tidningarna? Vi gör mycket, men det är svårt att veta hur nyttigt det är.

- MEN VARJE GÅNG vi nämner våra centrum är det någon som hör det, påpekar Ingmar. Det ökar möjligheten att bli inbjuden till något annat och föra kunskapen vidare på olika håll. Att vara ute och prata är på så sätt effektivare än att skriva artiklar eller författa rapporter.

EVA LUNDGREN

GU:s sju seminarier nådde fler besökare än tidigare

Åsa Arrhenius och Pernilla Rendahl representerar FRAM (Centrum för framtidens kemiska riskanalyser och styrning, Staffan Appelgren representerar CCHS (Centrum för kritiska kultur- och utbildningsstudier) och Ingmar Skoog representerar AgeCap (Centrum för åldrande och hälsa).

Sedan sex år tillbaka deltar Göteborgs universitet i Almedalsveckan genom Västsvenska arenan, ett samarbete mellan Göteborgs universitet, Chalmers, Högskolan i Borås, Hög-

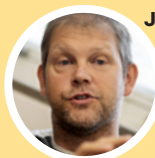
skolan Väst, Högskolan i Skövde, Göteborgs Stad, Västra Götalandsregionen samt Västsvenska Handelskammaren.

Fokus för GU i år var UGOT Challenges. GU:s kostnad för medverkan på Västsvenska arenan är 350 000 kronor.

GU:s medverkan följs upp dels internt, dels med Global Challenge-centrumen, dels med övriga partner. GU:s sju seminarier nådde fler besökare än tidigare och samtliga seminarier strömmades och

kan ses på www.gu.se/almedalen. Hittills har GU-seminarierna visats 2 435 gånger. Allra flest tittare har seminariet som handlar om möbler, inredning och hållbart återbruk (690 visningar). Twitter var den kanal som användes flitigast med totalt 152 tweets, 10 gånger fler än 2016. Marie Demkers citat att "det finns ingen svensk Macron" retweetades av den franska ambassadören i Stockholm, vilket ledde till snabb spridning i franska medier.

Varför ska GU vara i Almedalen?

Joakim Larsson, föreståndare för CARE (Centrum för antibiotikaresistensforskning)

- Det är viktigt att skapa en brygga till politikerna och ställa frågan: "Vad vill du ha mer för att skrida till handling?" Alla som kan åstadkomma en förändring har ett ansvar, det gäller beslutsfattare men också forskare.

- Att antibiotikaresistens är ett stort problem rådde det stor samstämmighet om under seminariet. Men varför händer det då inte mer? Det hade varit intressant med ett seminarium som visar de motsättningar som finns inom läkemedelsindustrin.

- En brittisk undersökning visar att om 30 år kommer antibiotikaresistens att vara en lika stor dödsorsak som cancer är idag. I Sverige är kunskaperna förhållandevis goda men i andra länder överanvänds läkemedel utan att allmänheten reagerar. Utan kunskaper kommer ingenting att hända.

Sverker Jagers, föreståndare för Ce-CAR (Centrum för studier av kollektivt handlande)

- För vårt program är beslutsfattare den huvudsakliga avnämaren. Almedalen är ett unikt och kostnadseffektivt tillfälle att diskutera hur vi gemensamt ska hantera exempelvis klimatproblemet och miljöförstöring.

- Själva seminariet gick bra med väl pålästa moderatorer. Men jag hade väntat mig fler frågor från publiken, exempelvis om vilken typ av beslut som behövs för att rädda miljön. Vissa grupper lever redan miljövänligt, andra är beredda att tänka om, bara de får rätt information eller om miljöskadliga val känns i plånboken. Men så har vi de där som bara inte vill ändra sig, i de fallen kan det krävas kraftig lagstiftning.

- Almedalen är ett bra sätt att nyttiggöra forskning men jag önskar att vi hade haft mer tid att kommunicera.

Snuttan Sundell, föreståndare för SWEMARC (Centrum för marin vattenbruksforskning)

- För att det ska ske en förändring i samhället utifrån våra resultat måste vi komma i kontakt med politiker och myndigheter, och visa dem att det trots strategier och goda planer inte händer så mycket i samhället, därför är det bra att vara i Almedalen. Men vi behöver göra annat än bara hålla seminarier; SWEMARC hade exempelvis en levande utställning med alger, blåmusslor och ostron och vi ordnade även en rundabordsdiskussion med myndighetsföreträdare som bjöds på havsmat av stjärnkocken Sofia B Olsson. Alla middagsgäster var begeistrade.

Viktigt att vara där

En bra kraftsamling kring UGOT Challenges och en viktig möjlighet att träffa politiker, organisationer och näringsliv under informella former – det är några skäl till att rektor Eva Wiberg är nöjd med Göteborgs universitets medverkan i Almedalen i början av juli.

– Nästa år är det val, och då kommer det att vara ännu viktigare att vara där, menar hon.

EVA WIBERG HANN knappt tillräda som rektor förrän det var dags att ge sig iväg till Gotland för Almedalsveckan.

– Men det var bara bra med en rivstart. Jag fick träffa en massa kollegor, politiker och beslutsfattare i min nya roll som rektor, vilket säkert kommer att underlätta framtida möten. Bland annat medverkade jag i flera seminarier på Västsvenska arenan och deltog även i en quiz om faktaresistens.

Hon bodde också i det särskilda hus som Sahlgrenska akademien sedan några år tillbaka hyr i centrala Visby. För att få plats med så många GU-medarbetare som möjligt var det madrass på golvet som gällde.

– JAG HADE DET dock lite tjugigare med ett eget rum. Men att dela vardagen med kollegor från olika fakulteter och exempelvis äta frukost tillsammans, det är guld värt. Och att under en lång dag kunna slinka in en stund i huset, ta en macka och vila fötterna, är verklig lyx. Dessutom fanns där duktig personal som tog hand om allt praktiskt.

Almedalen är en betydelsefull mötesplats, menar Eva Wiberg, där man ofta kan föra ganska informella samtal med politiker, beslutsfattare och kollegor, lyfta blicken och finna nya infallsvinklar.

– Det är också en möjlighet för vårt lärosäte att visa upp sin forskning, vilket inte minst nu, med all

Foto: JOHAN WINGSBORG

Eva Wiberg menar att Almedalen är en viktig arena för GU.

faktaresistens och falska nyheter, är viktigt. Enligt Medieakademien har allmänheten stort förtroende för högskolan, faktiskt nästan lika stort som för Systembolaget.

Universitetets fokus detta år var UGOT Challenges, de sex centrum som fått särskilda medel från ledningen.

– Att kraftsamla på det här sättet kommer att ge viktiga lärdomar

om hur vi kan arbeta tillsammans i framtiden. Dessa centrum är verkligen utmärkta exempel på vad vi bör lyfta fram i Almedalen.

En del forskare menar dock att Göteborgs universitet, som tillsammans med sju parter ingår i Västsvenska arenan, syntes för dåligt. Eva Wiberg påpekar att det ändå finns ett värde i att samarbeta inom regionen.

– Risken finns förstås att vi drunknar i regionens och näringslivets alla verksamheter. En lösning skulle

– Nästa år är ju valår, då är det extra viktigt att kunna påverka.

EVA WIBERG

kunna vara att vi har tre sammanlänkade tält, ett vardera för akademi, näringsliv och region/kommun. På så sätt skulle varje del kunna profilera sig samtidigt som vi också kan ha gemensamma arrangemang.

Eva Wiberg menar också att Västsvenska arenan måste bli bättre på de rent praktiska arrangemangen kring seminarierna.

– DET FANNS EXEMPELVIS ingen bajamaja utan besökarna var tvungna att använda bibliotekets toaletter. Sådant måste vi tänka på i framtiden.

GU:s medverkan i Almedalen ska också utvärderas. Det handlar dels om en utvärdering av dem som ingår i kommunikationsgruppen, dels om samtal med de företrädare för UGOT Challenges som var med.

– Om det finns gehör inom organisationen ska vi absolut fortsätta delta i Almedalen, menar Eva Wiberg. Nästa år är ju valår, då är det extra viktigt att kunna påverka.

EVA LUNDGREN

PROCENT.

STUDIER. Så mycket minskade andelen behöriga sökande som har Göteborgs universitets utbildningar som sitt första handsval, jämfört med hösten 2016. I hela Sverige har antalet behöriga sökande minskat med 2 procent. Varför är det ingen som riktigt vet. Men svårigheten att hitta bostad är en förklaring, tror enhetschef Karin Åström.

Foto: JOHAN WINGBERG

BLOGGANDE DEKAN

FORUM. Många rektorer bloggar men få dekaner. Den enda dekanen vid Göteborgs universitet som bloggar är Marie Demker, dekan för Humanistiska fakulteten. Bloggen riktar sig inte bara till medarbetare vid GU utan även utåt. I programförklaringen skriver hon: "Här diskuterar jag forskning- och utbildningspolitik, akademins betydelse och värde samt en och annan reflektion kring vetenskap i allmänhet och humaniora i synnerhet."

Här kan du läsa bloggen: <http://humfakdekan.blogg.gu.se/>.

DAGS ATT SÖKA KLIMATPENGAR

MILJÖ. Nu kan anställda och studenter ansöka om medel från GU:s interna klimatfond för projekt som minskar universitetets klimatpåverkan. Projekten ska ha en tydlig klimatrelevans, vara innovativa och genomförbara. Sista ansökningsdag är 14 november för projekt som ska genomföras under 2018.

Läs mer: www.medarbetarportalen.gu.se/miljohandbok/.

FYRA AV TIO SÖKER ERSÄTTNING

FRISKVÅRD. Alla anställda har rätt till ett friskvårdsbidrag på 2 000 kronor årligen och kan dessutom motionera eller utöva annan aktivitet en timme per vecka under arbetstid. Men trots att det är en skattefri förmån kvitterade endast 43 procent ut friskvårdsersättning i någon större omfattning under 2016. Det är dock en liten ökning med 3 procent jämfört med 2015.

- Vi önskar förstås att fler ska utnyttja bidraget, det finns mycket mer att göra, säger Pascale Evheden, handläggare på personalenheten.

VAD ÄR VI? WHAT ARE WE?

VETENSKAPSFESTIVAL. Det är temat för nästa års Vetenskapsfestival som undersöker varför vi människor följer med strömmen eller tar avstånd. I tider av oro uppstår aktivism och rörelser men vad är det som får oss att organisera oss? Hur samspelar stora nätverk och vad styr vårt handlande i sociala medier? Boka in tiderna i kalendern: Skolprogrammet är den 16-27 april och det öppna programmet den 18-22 april. Den 10 november är det deadline för inkommande förslag till både skol- och öppna programmet.

Foto: FRANCIS LÖFVENHOLM

STORT 50-ÅRS KALAS FÖR ODONTOLOGEN

FIRANDE. I år är det 50 år sedan tandläkarutbildningen startade i Göteborg. Det firades storslaget den 15 september på Svenska Mässan, bland annat med historiska tillbakablickar, uppsluppet mingel och återföreningen av det odonto-

logiska bandet The Plitters på jubileumsscenen. Drygt tusen personer var med på firandet. En av dem som talade under eftermiddagen var Annika Ekestubbe som är prefekt på institutionen för odontologi.

STÄLL UPP I FORSKAR-GRAND PRIX!

Foto: ERIK CRONBERG

och inte minst du tvingas du tänka efter vad kärnan i din forskning är - vilket sammantaget leder till ökad kvalitet på forskningen.

För att anmäla dig till Forskar-Grand Prix:

1. Förbered en max 4 minuter lång presentation om din forskning. Presentationen ska framföras på svenska. Du får använda hjälpmedel som Power Point, rekvisita, kläder, filmer etc men tänk på att du ska kunna framföra presentationen live på en scen.
2. Spela in presentationen med mobiltelefon eller dylikt.
3. Ladda upp filmen på Youtube och skicka länken.

Forskar Grand Prix arrangeras årligen sedan 2012 av forskningsrådet Formas, Forte, Vetenskapsrådet och Vinnova tillsammans med föreningen Vetenskap & Allmänhet. Anmäl dig senast den 15 oktober.

EVENEMANG. I Forskar-Grand Prix tävlar du som forskare i att presentera din forskning på bara fyra minuter. Priset är förutom en finalplats också en masterclass i presentationsteknik. Där får du med dig kunskap och erfarenheter i presentationsteknik som du kommer att ha nytta av länge efter tävlingen. Det är detta moment som tidigare deltagare har värdesatt allra mest.

"Vad forskar du om?" är kanske den vanligaste frågan du får som forskare. Att kunna svara på den på ett enkelt och engagerande sätt ökar dina chanser att nå ut med din forskning, du möter nya frågor du kanske inte tänkt på tidigare,

PROFILER

”Olyckan blev en del av min identitet”

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

Den 27 juni 2012 kör en klunga tävlingscyklister i full fart nerför Annebergsvägen. Plötsligt gör en mötande bilist en vänstersväng och sedan minns **Göran Hilmersson** ingenting.

– Det blev en kraftig kollision och jag blev illa skadad. Men lyckligtvis klarade sig både hjärnan och nacken. Efter tre veckor kunde jag lämna sjukhuset och sedan befann jag mig i ett lyckorus i nästan fyra år.

Jag hade ju inte bara överlevt utan höll dessutom på att bli mer eller mindre återställd.

Göran Hilmersson

ÖRAN HILMERSSON är prefekt vid institutionen för kemi och molekylärbiologi. Hans tjänsterum finns på Medicinareberget, ett område med stora framtida byggplaner.

- I den senaste Shanghai-rankningen hamnade GU på andra plats i Sverige och som nummer 42 i världen när det gäller life science och biological sciences. Det är ju fantastiskt! Men jag tror att vi kommer att klättra ytterligare när vi naturvetare om cirka fem år får ett nytt hus här på berget. Vi har redan en unik samverkan med Sahlgrenska akademien, Sahlgrenska Universitetssjukhuset och läkemedelsindustrin. Men det kan bli ännu bättre!

MEN GÖRAN HILMERSSON är också en framgångsrik forskare, med ett stort antal publicerade vetenskapliga artiklar. 2012 tilldelades han Naturvetenskapliga fakultetens Faculty of Science Research Award.

- Jag gillar att hitta nya sätt att tänka när man bygger molekyler. Vad de sedan ska användas till är jag ganska ointresserad av men förhoppningsvis utökar de kemisternas verktygslåda på olika sätt. Som prefekt har jag dock valt att fokusera på institutionens bästa och hinner därför inte forska.

Dessutom är han en hängiven triathlon-utövare, en uthållighetsidrott som innebär 3,86 km simning, 180 km cykling samt 42 km löpning, allt i en följd.

I augusti deltog han i en halv Ironman på Tjörn.

- Jag kom i mål på 4:27:55. Förra året körde jag Kalmar Ironman och kvalificerade mig för VM för min åldersgrupp på Hawaii. Men det hade jag inte tid till.

Det var under ett träningspass som olyckan för fem år sedan inträffade.

NÄR DEN DÄR bilen svängde in framför cyklisterna befann sig Göran Hilmersson i täten. Med en fart på cirka 47 km/h for han med huvudet rätt in i framrutan. En stor del av hans ansikte krossades, samtidigt som han fick många brutna revben, samt bröt bäcken och nyckelben. Ett revben rev förmodligen upp vänstra lungan och under natten kollapsade den högra också.

- Jag tror att jag minns att jag åkte ambulans men är inte säker. Jag hamnade på intensivvård och låg nedsövd i respirator i nio dygn med kylpåsar på ögonen, som lyckligtvis inte skadats. Ansiktet var kraftigt svullet men jag hade inte fått några blödningar i hjärnan. Två dagar efter olyckan opererades mitt ansikte, bland annat sattes åtta titanplattor in för att hålla skelettdelarna på plats. De syns förstås inte men när jag stryker med fingret mellan ögonbrynen kan jag känna skruvarna som fortfarande sitter där.

Vänstra sidan av bröstkorgen hade många frakturer och fick hållas uppe med fyra titanband. Lungorna häftades ihop med klämmor och bäckenet fixerades med en 25 cm lång titanplatta.

- Under de här dagarna väcktes jag några korta stunder och jag har ett svagt minne av att mamma höll min hand. Men annars kommer jag mest ihåg mina förfärliga mardrömmar, som förmodligen berodde på alla kemikalier jag proppats full med. Bland annat drömde jag att läkarna hade kidnappat mig för att ta mina organ. Men när jag så småningom väcktes upp ordentligt och fick dricka min första klunk vatten ur en pipmugg var det den godaste dryck jag någonsin smakat.

Vägen tillbaka till ett normalt liv hade säkert varit mycket svårare om Göran Hilmersson inte hade varit så vältränad samt fått stöd av familj och vänner. Men dessutom hade han ett mål: Ironman i Kalmar 2013.

- Folk frågar om jag inte hade väldigt ont men det var i varje fall ingenting jag tänkte på. Jag hade svårt att sova på vänster sida, men då fick jag väl ligga på höger istället. Däremot hade jag länge en envis feber som inte ville ge med sig, jag gick ner drygt 6 kilo och det dröjde innan jag fick ordning på mimiken i ansiktet. Och jag irriterade mig på min telefon som slutat fungera; men det visade sig att jag hade ett så dåligt grepp att jag inte lyckats trycka igång den.

DEN 5 JULI lämnade han intensivvårdsavdelningen. Och redan två dagar senare tog han en första liten runda med hjälp av ett gåbord.

Efter tre veckor kunde han lämna sjukhuset.

- Jag fortsatte träna och redan den 29 augusti, två månader efter olyckan, slängde jag kryckorna. I september var jag redan ute och cyklade varje dag och simmade flera gånger i veckan.

Man skulle kunna tro att sorg och ilska är de känslor som väller fram efter en svår olycka. Men Göran Hilmersson var istället överväldigande lycklig.

- Jag hade ju inte bara överlevt utan höll dessutom på att bli mer eller mindre återställd! Jag var otroligt tacksam, struntade i alla småbekymmer och hälsade varje dag med glädje.

Trots att han var sjukskriven började han också arbeta.

- Jag ville inte vara borta för länge från jobbet utan tog några ledningsuppdrag och handledde en doktorand och en postdoktor.

Och så fortsatte han träna cirka 80 timmar i månaden.

- **EN KIRURG**, som jag tränade tillsammans med, trodde att jag nog skulle klara Ironman i Kalmar i augusti men att jag inte skulle kunna köra särskilt fort. Så jag tränade på för att vara i fin form inför tävlingen. När den äntligen gick av stapeln kom jag inte bara i mål efter cirka 10 timmar, utan var också en timme före den där kirurgen jag tränat med!

Under lång tid kunde Göran Hilmersson inte träffa andra människor utan att berätta om olyckan.

- Den blev en del av min identitet. Och människor reagerade bara positivt på min historia, det är ju trösterikt att man kan råka illa ut men sedan återhämta sig!

Närmare fyra år av glädjerus följdes dock av en period med dödsångest.

- Plötsligt drabbades jag av panik. Insikten att jag en

”Hjärna och kropp mår bra av motion”

Jobbar som: Prefekt på institutionen för kemi och molekylärbiologi, professor i organisk kemi.

Bor: Lägenhet i Masthugget men på väg att flytta till villa i Helenevik.

Familj: Särbo.

Intressen: Träning, god mat och hälsa.

Senast lästa bok:

Öppet vatten: simningens historia, vetenskap och träning av Mikael Rosén.

Favoritmat/dryck: Färsk fisk och kolsyrat vatten.

Bästa/sämsta sida: Glad och positiv/funderar länge och diskuterar före beslut, vilket tar tid.

dag kommer att dö och fullständigt försvinna skapade så mycket ångest att jag var tvungen att äta antidepressiv medicin i nio månader. Jag vet fortfarande inte vad paniken berodde på, men kanske hängde den samman med insikten att jag hade återhämtat mig så mycket jag kunde, och bättre än så här skulle det inte bli.

Under sin långa sjukskrivning ägnade sig Göran Hilmersson bland annat åt att lära sig mer om hälsofrågor. Det har han haft nytta av som prefekt.

- **DET ÄR TYDLIGT** att både hjärna och kropp mår bra av att hålla igång. Därför ordnar jag, för alla intresserade medarbetare på institutionen, yoga på tisdagar och löpning på torsdagar. Alla kan vara med, oavsett om man tränat tidigare eller inte. Det är förstås en hälsosatsning men inte minst viktig är den sociala biten, att lärare, forskare, tekniker, administratörer och doktorander gör något tillsammans.

För övrigt är Göran Hilmersson ganska kritisk till universitetsvärldens hantering av både personal och ekonomi.

- Universitetet är en tuff arbetsplats där man ofta är snål med att visa uppskattning och där många mår dåligt. Forskarna får heller inte alltid det stöd de behöver och måste exempelvis lägga ner tid på att söka visum och boende för tillresande kollegor. Kulturellt är vi ett kollegium men det är ändå chefen som bestämmer. Det fungerar i ett företag men inte på en institution där de främsta forskningsledarna kan dra in flera miljoner och kanske bara flyttar någon annanstans om de är missnöjda.

Ett sätt att få forskare att stanna är att medfinansiera alla externa bidrag.

- Forskaren upplever på så sätt att OH-kostnaden kanske är 35 procent istället för 60, vilket förstås är positivt. Ett annat sätt att värna personalen är att inte automatiskt nyrekrytera när en lärare går i pension utan istället försöka skapa bättre förutsättningar för dem som är kvar. För att få mer resurser till verksamheten har vi också börjat förtäta och håller precis på att tömma två hela våningsplan. Det svåra är att hitta balansen så att vi ändå har lagom med personal och tillräckligt med utrymme så att verksamheten verkligen fungerar optimalt. ■

Foto: CARL-HENRIK TRAPP

SOM-utskick på gång

Tre frågor till **JOHAN MARTINSSON**, tillträdande föreståndare för SOM-institutet, med anledning av att årets SOM-undersökningar skickas ut i dagarna.

Hur skiljer sig årets undersökningar från tidigare?

– Upplägget i år är på många sätt likt fjolårets: Vi gör en stor nationell undersökning i sex olika versioner, en undersökning i Västra Götaland för 25:e året i rad och en undersökning i Göteborg för andra gången. Totalt kommer 31 400 personer att få en enkät hemskickad.

Vad ser du mest fram emot att få svar på i årets enkät?

– Svårt att säga men frågor som rör partipolitik blir ju extra intressanta eftersom detta blir den sista undersökningen innan valet 2018. Av samma anledning är det viktigt att hålla ett öga på vilka samhällsfrågor som upplevs som viktigast och vad svenskarna är oroade för, eftersom detta tveklöst kommer att spela stor roll i valrörelsen.

Du har tagit över efter Henrik Oscarsson, vad kan vi förvänta oss av institutet i framtiden?

– SOM har vuxit väldigt mycket under de sex år som Henrik har varit ledare och verksamheten kommer säkerligen att fortsätta utökas nu när opinionslaboratoriet LORE är en del av institutet. En ambition är att utlysa attraktiva forskartjänster på heltid.

ALLAN ERIKSSON

Foto: JOHAN WINGBORG

Lennart kör på el

IDAG KÖR SERVICETEKNIKER Lennart Fridemhof postturer i centrala stan, i en sprillans ny skåpbil som går helt på elkraft. Det är en av världens mest sålda eltransportbilar, Nissan e-NV200, som universitetet köpte in i somras på rekommendation av Lennart.

Själv är han supernöjd.

– Den är liten och tyst men ändå rymlig och bekväm, samt imponerande acceleration. Jag har varit med om övergången från fossilt bränsle till både bensin och gas och nu 100 procent el. Det ligger verkligen rätt i tiden och passar särskilt bra eftersom

GU är registrerat enligt den högre miljöklassningen, EMAS, säger han.

På fronten finns två laddningsmöjligheter: en långsam och en snabb som bara tar 30 minuter. På en laddning är den totala räckvidden drygt 14 mil. Med de kunskaper han har inom ecodriving kan det bli ännu längre och så klart mindre slitage på däck.

– Jag kör cirka 1,6 mil per dag, så det räcker mer än väl. Andra fördelar är att man sparar tid, inte behöver rapportera körsträckor och slipper hantera fakturor.

Framtidens risker

Kärnvapenkrig, naturkatastrofer, robotar som tar över och sjukdomar som sprider sig i ohejdad takt, det var några framtidsscenarioer som diskuterades vid en workshop om hot mot mänsklighetens överlevnad i början av september.

Vissa katastrofer engagerar oss dock mer än andra, kanske för att de helt enkelt är sexigare, menade en av föreläsarna.

Text: EVA LUNDGREN Foto: NASA, JOHAN WINGBORG

DEN 26 september firades den internationella Petrovdagen, till minne av en händelse som inte inträffade 1983.

- Det är bara ett exempel på tillfällen då mänskligheten hade kunnat utplånas eller i varje fall decimerats rejält, förklarade Anders Sandberg, som inledde de workshoppar som är en del av ett forskningsprogram om existentiella risker vid GoCAS, och som pågår 1 september-31 oktober.

EXISTENTIELLA RISKER kan handla om naturkatastrofer och epidemier som inte orsakats av människan.

- Men vi har också fått allt större potential att förgöra oss själva, påpekade Anders Sandberg. Just nu kanske kärnvapenkrig känns allra mest hotfullt men på sikt kan utvecklingen inom bio- och nanoteknik, syntetisk biologi och konstgjorda virus, få förödande konsekvenser.

Vissa typer av risker är spännande att fundera över, exempelvis vad som skulle hända om robotarna tog över.

Andra risker är komplicerade och svåra att ta ställning till.

Ett exempel på en riktigt osexig och smygande katastrof är överbefolkningen. Det menade Karin Kuhlemann, doktorand vid University College London.

- BEFOLKNINGSPROBLEMATIKEN

handlar om människors rätt att göra egna val, men också om religion, moral, kultur, jämställdhet, rasism, genus, ekonomi, tillväxt, och nej, usch, det här känns jobbigt. Vi människor är ju trots allt inte djur, vi behöver inte bekymra oss om sådana futtigheter som hur framtida generationer ska få vatten och mat; med våra stora hjärnor löser vi nog det.

Överbefolkningsproblemet delar sin osexighet med klimatfrågan på så sätt att förändringen sker så långsamt att man hinner vänja sig under tiden, påpekade Karin Kuhlemann.

Men det finns även ekoterrorister som menar att jorden klarar sig bättre utan oss.

OLLE HÄGGSTRÖM

- Och den som vill ändra befolkningsutvecklingen måste ha tålamod. I Iran började man exempelvis uppmontra tvåbarnsfamiljer redan på 1980-talet men befolkningstillväxten kommer inte att vända förrän cirka 2050. Och vid nästa sekelskifte kommer vi att vara 16 miljarder människor med allt vad det innebär av påfrestningar på naturen.

Ett annat hot som är svårt att ta till sig är att det finns både grupper och enskilda individer ute i världen som faktiskt vill mänskligheten illa, förklarade Phil Torres, grundare av the X-risks institute.

- **RELIGIÖSA EXTREMISTER** kan försöka utplåna världen för att påskynda en händelse de väntar på, som Kristi återkomst eller något liknande. Radikala utilitarister kan vilja skapa en värld med så lite lidande som möjligt, helt enkelt genom att utplåna dem som lider, det vill säga oss människor. Men det finns även ekoterrorister som menar att jorden faktiskt klarar sig bättre utan oss.

Exempelvis Gaia Liberation Front liknar människan vid ett dödligt

Olle Häggström

virus och deras enda budord är: Du ska icke föröka dig!

- Man kan påpeka att konstiga sektor och galna människor alltid har funnits, medger Phil Torres. Men utvecklingen inom artificiell intelligens och bio- och nanoteknologi gör att dessa extremister kommer att bli allt farligare.

MEN VARFÖR ARRANGERA ett forskningsprogram om existentiella risker? Olle Häggström, professor i matematisk statistik, menar att det självklart är viktigt att diskutera frågor av betydelse för mänsklighetens överlevnad.

- Två riskscenarier har sedan länge varit allmänt kända: kärnvapenkrig och klimatförändringar. Dessa risker är självklart oerhört allvarliga, men under detta program koncentrerar vi oss på hot som inte är lika beforskade, exempelvis utvecklingen inom bio- och nanoteknik och artificiell intelligens. Om vi på minsta sätt kan bidra till ökad förståelse för de stora risker mänskligheten står inför är jag nöjd.

Existentiella risker för mänskligheten

Existential risks to humanity är ett internationellt tvärvetenskapligt forskningsprogram vid GoCAS med deltagare från bland annat matematik, datavetenskap, fysik, filosofi, nationalekonomi och juridik. Programmet leds av Anders Sandberg, forskare vid the Future of Humanity Institute, Oxford, med Olle Häggström, professor i matematisk statistik, som värd. Den 7-8 september hölls en serie

öppna workshoppar om existentiella risker.

GoCAS, (Centrum för grundläggande vetenskaper) är ett gemensamt initiativ mellan Chalmers och Göteborgs universitet för att synliggöra och stärka grundforskningen i hela regionen, bistå tillämpningar av forskningen samt verka opinionsbildande.

Det som inte hände den 26 september 1983?

Den sovjetiske flygofficeren Stanislav Petrov (1939-2017) gjorde bedömningen att det troligen inte var en riktig attack när det sovjetiska varningssystemet visade att USA avfyrat fem missiler mot Sovjet. Därför tryckte han inte på den knapp som hade kunnat leda till ett fullskaligt kärnvapenkrig.

Framtida bakterier - en samhällsfara

Antibiotikaresistens är ett hot mot både sjukvård och ekonomi, menar Christina Åhrén och Christian Munthe.

För den som blir smittad av en sjukdomsframkallande bakterie som är resistent mot alla sorters antibiotika finns ingen medicinsk bot. Att den typen av bakterier blir allt vanligare är alltså allvarligt.

Men problemen med antibiotikaresistens handlar om mycket mer, bland annat om etik och värderingar. Det är därför temat för en konferens i november.

- **ANTIBIOTIKARESISTENS** är främst ett hot mot vår sjukvård men utgör i förlängningen en fara för hela världsekonomin. Avancerad kirurgi, cancerbehandling, neonatalvård och annan vård vi är vana vid som innebär ökad risk för infektioner kommer att försvåras om vi inte längre har verksamma antibiotika.

Det förklarar Joakim Larsson, professor i miljöfarmakologi och föreståndare för CARE, Centrum för antibiotikaforskning, ett av de UGOT Challenge-centrum som ska ta sig an vår tids stora globala utmaningar.

För precis som när det gäller miljöproblem och klimathot handlar antibiotikaresistens om en mängd faktorer som dessutom måste hanteras internationellt.

- Sverige har en världsledande position i kampen mot antibiotikaresistens, förklarar Christina Åhrén, ordförande för Strama Västra Götaland, en del av det nationella nätverket Samverkan mot antibiotikaresistens. Vi har lägst förskrivning av antibiotikarecept i hela Europa, ger enbart antibiotika till djur av medicinska och inte av tillväxtbefrämjande skäl, och representerar frågan i både FN och WHO. Vi fungerar som en förebild, vilket självklart är viktigt, men annars är inte det här en fråga som går att lösa nationellt.

Ett skäl till att Sverige ligger så bra till är att vårt samhälle är så välorganiserat, påpekar Christian Munthe, professor i praktisk filosofi.

- Korruptionen är låg, allmänheten har hög tilltro till myndigheterna och även läkarna lutar på att den information som exempelvis ges av Folkhälsomyndigheten är korrekt. I länder som inte fungerar så väl är det

- Men den riktigt stora utmaningen är att hitta helt nya metoder att behandla infektioner, metoder som inte möts av resistens, säger Joakim Larsson.

annorlunda, de riktlinjer som ges efterlevs inte och alla vet dessutom att de inte efterlevs.

En skrämmande egenskap med många bakterier är att de byter gener med varandra, påpekar Joakim Larsson.

- **ÖVER EN NATT** kan en bakterie som varit känslig för antibiotika, plötsligt bli helt okänslig. Och bakterier sprids bokstavligen med en jumbojets hastighet när människor reser. Det bidrar till att vi forskare hela tiden ligger steget efter när vi utvecklar nya mediciner.

All antibiotika som människan tagit fram ända sedan Alexander Flemings upptäckt 1928 har mötts av resistens, åtminstone hos en del bakterier, förklarar han.

- Om vi utvecklar ny antibiotika kommer sannolikt samma sak att

hända igen. Genom att förbättra hygien och på andra sätt försöka begränsa spridningen kan vi dock köpa tid. Men den riktigt stora utmaningen är att hitta helt nya metoder att behandla infektioner, metoder som inte möts av resistens. Bland mer oortodoxa angreppssätt finns behandling med bakteriofager, alltså virus som dödar bakterier. Men trots att man studerat fager i många årtionden finns ännu inget registrerat läkemedel.

ANTIBIOTIKAANVÄNDNINGEN leder inte bara till problem för människor.

- En stor del av de mediciner vi använder i Sverige produceras utomlands under miljömässigt undermåliga förhållanden och väldiga mängder läkemedel släpps ut som förgiftar miljön och ytterligare spår på resistensproblematiken, förkla-

rar Christian Munthe. Dessutom används antibiotika vid djuruppfödning som tillväxtstimulerande medel, inte inom EU, men i många andra delar av världen.

Över en natt kan en bakterie som varit känslig för antibiotika, plötsligt bli helt okänslig.

JOAKIM LARSSON

STORA INTERNATIONELLA förändringar är dock på gång. Indien har initierat regleringar av sina utsläpp av antibiotika och även de största läkemedelsföretagen har börjat utstaka en strategi för att minska utsläppen på sina egna fabriker. Riksdagen diskuterar också att ta hänsyn till utsläpp när det gäller vilka läkemedel som ska subventioneras av staten.

Men mycket arbete återstår.

- I många länder, till och med inom EU, kan antibiotika köpas utan recept, och vid näthandel finns ingen kontroll alls, påpekar Christina Åhrén. Och i vissa länder i Asien ger

man bland annat kycklingar vatten med kolistin, ett slags antibiotika som vi i Sverige bara använder som en allra sista utväg.

För att avgöra när det är lämpligt att använda antibiotika måste man väga risk mot nytta, menar Joakim Larsson.

- Att ge ett kraftfullt bredspektrumantibiotika till en mycket sjuk patient bedöms ofta innebära tillräckligt stor nytta för att uppväga risken att läkemedlet samtidigt

har de läkemedel man skulle behöva för att behandla svårt sjuka.

Ytterligare en utmaning i utvecklingsländerna är bristen på odlings- och därmed antibiotikaresistensdata.

- **NÄR EN LÄKARE** i västvärlden behöver ge antibiotika finns resistensstatistik över vad som brukar vara verksamt, förklarar Joakim Larsson. Något sådant finns ofta inte i låginkomstländerna. För att försöka bedöma resistensläget i sådana

Vi kommer väl alla ihåg hysterin vid ebolautbrottet i Västafrika ...

driver på utvecklingen av resistens. Att släppa ut mediciner i naturen däremot ger ju ingen nytta alls, utan späder enbart på problemen.

Om vi inte gör något på ett globalt plan nu, riskerar vi att bli tvungna att ta till ganska drastiska åtgärder i framtiden, påpekar Christian Munthe.

- **PERSONER SOM HAR** infektioner med extremt resistenta bakterier som riskerar smitta andra måste man ju isolera, med allt individuellt lidande och alla samhällskostnader som det innebär. Därtill kommer all rädsla och därmed hörande panik-åtgärder som farliga smittsamma sjukdomar för med sig. Vi kommer väl alla ihåg hysterin vid ebolautbrottet i Västafrika för tre år sedan - i USA och Europa. Så hur bör vi agera? Ska vi acceptera en begränsning av mediciner som får användas, längre sjukskrivningar i väntan på att infektioner självläker, avstå från utlandssemester och sluta äta kött från andra länder? Det är svåra frågor som vi dock måste ta tag i.

Men det finns också helt andra problem med antibiotikaresistens.

- Å ena sidan har utvecklingsländerna inte alls samma möjligheter som vi att kontrollera hanteringen av mediciner, förklarar Christina Åhrén. Å andra sidan finns där också motsatt problem, att man inte alls

regioner har CARE därför påbörjat ett projekt där vi tar prover från avloppsvatten i tio afrikanska länder. Avloppsvatten är i princip ett poolat prov av tarm- och urinvägsbakterier från tusentals personer, och hypotesen är att en hög resistens bland bakterier i avloppsvattnet kan tyda på hög resistens hos de tarmbakterier som orsakar våra vanligaste infektioner, exempelvis urinvägsinfektioner. Vi kalibrerar metoden genom parallella studier i Europa där man har goda data att jämföra med.

CARE VAR VÄRD för en workshop den 27-28 september som samlade några av världens främsta experter inom antibiotikaresistens och miljöfrågor.

- Där diskuterade vi hur en internationell strategisk forskningsagenda skulle kunna se ut, förklarar Joakim Larsson. En sådan ska utgöra grunden för riktade forskningsutlysningar i framtiden i de 22 länder som berörs, inklusive Sverige. Man kan ha olika åsikter kring i vilken utsträckning forskning ska vara helt fri eller styras av samhällsbehov. Men när det finns tryck från samhället kring riktad forskning, så är det viktigt att engagera sig i sådana strategiska frågor, då det kan ha stor betydelse för vad som kommer att befraskas. ■

Ny kurs om antibiotikaresistens på GU

- **Målet är att sprida kunskap om antibiotikaresistens till så många olika grupper i samhället som möjligt. Därför är kursen Antibiotikaresistensens problematik öppen för alla med grundläggande behörighet, förklarar kursledaren Anne Farewell.**

40 STUDENTER HAR anmält sig till kvällskursen och 200 studenter går online-versionen, berättar Anne Farewell, universitetslektor vid institutionen för kemi och molekylärbio-logi.

- Kursen är på sex veckor och ger 3 högskolepoäng. Studenterna är i åldrarna 18-80 år, och har alla möjliga bakgrunder, även om gymnasielärare dominerar, vilket förstas är roligt. Kursen ger en bred översikt över problematiken med antibiotikaresistens och de första fyra lektionerna handlar om biologi. Sedan följer föreläsningar om miljöaspekter, kliniska frågor, etik, läkemedelsutveckling, ekonomi och politik.

- Alla föreläsare är experter från CARE, Centrum för antibiotikaresistensforskning. Kursen är ett viktigt led i vårt uppdrag att sprida kunskap men är förstas också en möjlighet för centrumets forskare att samarbeta, trots olika discipliner, vilket också är värdefullt.

Att studenterna har så olika bakgrund gör det extra viktigt att förklara på ett enkelt men ändå korrekt sätt, påpekar Anne Farewell.

- Cirka två tredjedelar har läst biologi tidigare men övriga har inte det. Ändå måste alla känna att kursen är meningsfull. Ett sätt att göra det är att ställa frågor som kan vara intressanta att fundera över och diskutera, över olika gränser.

Förhoppningen är att kursen så småningom ska utgöra grund för en öppen online-kurs med lättillgänglig information om antibiotikaresistens, förklarar Anne Farewell.

- För den som vill fördjupa sig ytterligare ger vi dessutom en veckas labbkurs. Den är främst tänkt för lärare men är öppen för alla.

REPORTAGE

30 SKAGERAK
SNART I
HAMN

34 ETT FLYTAN-
DE LABORA-
TORIUM

36 MÖT HEDERS-
DOKTOR ANNA
BIKONT

Ombord R/V Ska

på gerak

Ljudnivån är hög vid Nautavarvet i Gdansk den varma augustidag då GU Journalen är på besök för att titta till Göteborgs universitets forskningsfartyg Skagerak.

Turerna har varit många men nu är fartyget i princip klart och endast de sista finjusteringarna och provturerna återstår.

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

ET ÄR INTE LÄTT att komma in på varvsområdet i Gdansk men Anders Backman, projektledare för forskningsfartyget Skagerak, har ordnat passerkort. Med skyddshjälmarna på tar vi oss fram mellan baracker och bråte, ackompanjerade av ganska mycket oljud från slipar, svetsar, bultar och allt vad det är som väsnas runt kajen. Och där ligger hon ju, R/V Skagerak i vitt och blått med Göteborgs universitets logga på sidan!

- Visst blir man varm om hjärtat, säger Anders Backman.

Det har stormat en hel del kring forskningsfartyget, trots att det ännu inte tagits i bruk. Kritiken handlar främst om att båten blivit drygt två år försenad.

MEN ANDERS BACKMAN tar skrivierna med ro.

- Det här forskningsfartyget är state of the art, det ligger i den absoluta frontlinjen när det gäller forskningsmöjligheter. I hela världen finns inget annat fartyg som det här. När man utvecklar nya lösningar, som aldrig tidigare prövats, ligger det i sakens natur att allt inte klaffar med en gång. Att bygga ett sådant här fartyg är som ett forskningsprojekt, man lär medan man håller på. Men varvet tar alla extra kostnader och ser det som lämpningar som kommer att underlätta för framtida uppdrag. Och det viktigaste är trots allt att Göteborgs universitet får det fartyg man beställt.

Fartyget är 49 meter långt, vilket är tre meter mer än den ursprungliga planen, och väger cirka 1 000 ton.

- Inte minst skrovet är noga utformat för att få en så gynnsam strömning som möjligt, utan bubblor, allt för att reducera påverkan på de vetenskapliga instrumenten. På köpet har vi fått en båt som drar väldigt lite bränsle.

Fartyget kan ligga ute i 14 dygn och exempelvis gå till Färöarna och Shetlandsöarna.

- Men vi kan även gå till exempelvis Azorerna och på sommaren till Svalbard. Isklassningen är IB, vilket innebär att fartyget klarar medelsvåra förhållanden, förklarar Anders Backman.

GÖTEBORGS UNIVERSITET HAR haft tre kontrollanter på plats under hela bygget som detaljgranskat varje moment. En av dem är Joakim Edvardsson, skeppare på gamla Skagerak som även kommer att bli befälhavare på det nya fartyget.

- Skagerak är miljövänligt på alla tänkbara sätt. Det är målat med giftfri bottenfärg, vi använder miljövänliga oljor och kör på diesel med adblue, en vätska som minskar utsläppen av kväveoxider.

Fartyget har fyra motorer som genererar ström till huvudmotorn som är en elmotor.

- Det innebär att vi inte behöver ha igång alla motorer samtidigt utan kan exempelvis göra underhåll på en motor medan de andra går.

Båten har också kameror överallt så att alla manövrer går att övervaka i en monitor.

- **ALLA VINSCHAR OCH KRANAR** körs med fjärrkontroll och all navigeringsutrustning är dubbel, som extra säkerhet ifall något skulle gå sönder, berättar Joakim Edvardsson.

Just nu pågår finjusteringarna inför kommissioneringen.

- Det innebär att alla olika leverantörer kopplar in sin utrustning och ser så att det fungerar. Allt dokumenteras och ska vara på plats inför nästa inspektion.

När kommer fartyget då att vara färdigt för leverans? Tadeusz Piotrowski, projektledare vid Nauta Shiprepair Yard, vill inte ge ett bestämt datum.

- Under hösten kommer vi att göra flera provturer och testa alla system ännu en gång. Sannolikt behöver ytterligare finjusteringar göras, men i huvudsak är fartyget nu färdigt. Så leverans kommer att ske så snart det bara går och Göteborgs universitet kommer att få en mycket fin båt.

De sista finjusteringarna av fartyget R/V Skagerak håller just på vid varvet i Gdansk. Men än vågar varvsledningen inte sätta ett datum för leverans till Göteborgs universitet.

Skagerak i korthet

R/V Skagerak började byggas hösten 2013 vid Nautavarvet i Gdansk. Det är 49 meter långt, 11 meter brett och kommer att väga cirka 1000 ton. Maxfarten blir drygt 12 knop. Fartyget ska ha två besättningar på fem personer och ha plats för 16 forskare och studenter.

Driften kommer att skötas av Northern Offshore Services.

Ett flytande laboratorium

Katarina
Abrahamsson

Instrument för atmosfäriska mätningar, ett avancerat ekolod samt ett akterdäck med plats för containrar, det är bara en del av utrustningen på nya Skagerak.

– Fråga inte vad man kan göra på båten, fråga istället vad man inte kan göra, säger Katarina Abrahamsson.

PÅ R/V SKAGERAK kommer forskning och utbildning att kunna ske inom allt från marin kemi, marin biologi, marin geologi och oceanografi till atmosfärsforskning. I fören finns tystgående pumpar som suger in luft och som kan förses med olika filter beroende på vilka partiklar forskarna vill samla in. Där finns även en fällbar mast, med rör som för direkt ner till ett laboratorium under däck, som är specialutrustat för atmosfärsforskning.

Dessutom finns ett torrlaboratorium på båten, förutom ett riktigt stort laboratorium som kan modifieras efter användarnas behov. Fartyget är också förberett för undervattensfarkoster.

– Akterdäcket är rejält tilltaget för att det ska få plats med containrar, förklarar Katarina Abrahamsson, professor i analytisk och marin kemi, som ansvarar för fartygets vetenskapliga utrustning. Det kan exempelvis handla om en renrumscontainer eller en termokonstant container som ser till att vatten eller instrument håller önskad temperatur.

Den stora hangaren saknar tröskel för inkommande vatten.

– Tanken är att man ska kunna stå där och slabba med sediment eller prover. Inte minst biologerna vill ofta vara så nära levande livet som möjligt när de gör

sina undersökningar, då kan det vara skönt att åtminstone ha tak över huvudet.

Fartyget har också en så kallad A-ram som gör det möjligt att tråla, samt en CTD-ram, för mätning av salthalt, temperatur och djup.

– **BÅTENS VINSCHAR** har vajrar, varav den längsta är på 4 000 meter, som innehåller elektriska ledningar och fiberoptik, samt en mindre vinsch med kevlarlina, för biologerna som inte vill riskera att få oljespill på sina prover, berättar Katarina Abrahamsson.

Fartyget har även en rosettprovtagare med 24 plast-rör som kan öppnas och stängas för att mäta exempelvis närsalter, metan och andra lösta gaser.

Med vad är ett multibeam?

– Det är ett slags ekolod som kan se åt två håll på samma gång och exempelvis skanna av en havsbotten. På fartygets botten finns även en ”sub-bottom profiler” som exempelvis kan undersöka sediment och avlagringar.

Ska man ha ett marint universitet måste man ha en komplett miljö, och då är det viktigt att också kunna gå ut i verkligheten med ett fartyg, förklarar Katarina Abrahamsson.

– **DET FINNS DE** som menar att fartyget är alldeles för dyrt. Men ingen klagar när det byggs hus och de kostar ju också en del. Skagerak är som ett rörligt laboratorium och ska hålla i åtminstone 40 år; och det är absolut nödvändigt om vi ska kunna utveckla vår marina profil.

– Fartyget är till för utbildning lika mycket som för forskning. Ut med studenterna, låt dem göra knopar och surra instrument och lära känna livet ombord!

EVA LUNDGREN

PLATS 26 I VÄRLDEN

RANKNING. I årets Shanghai-rankning är den odontologiska forskningen och utbildningen vid Göteborgs universitet främst i landet och internationellt på plats 26 i världen.

- Det är naturligtvis jätteroligt att vi återigen placerar oss så högt på internationella rankingslistor; det är ett kvitto på att vår forskning håller mycket hög kvalitet, säger Annika Ekestubbe, prefekt för institutionen för odontologi.

- I omvärlden är ranking betydelsefull, trots att mätmetoderna kan ha brister. En bra ranking stärker vårt anseende, inte minst i samverkan med externa partner.

Inom odontologi placerar sig GU som klar etta i Sverige, följt av Karolinska Institutet, Malmö högskola och Umeå universitet. På den internationella topplistan dominerar amerikanerna: University of Michigan-Ann Arbor i ledning, följt av ytterligare fem amerikanska lärosäten.

- Utmärkelsen kunde inte komma lämpligare med tanke på att institutionen fyller 50 år!

Den 15 september hölls ett jubileumskalas på Svenska mässan.

CITATET

”I samhällen med stora klyftor kan tron på människans dominans över naturen stå i vägen för en nödvändig klimatomställning. Ökande klyftor kan komma att innebära minskande stöd för klimatåtgärder även i Sverige”

skriver **Lars-Olof Johansson**, docent i psykologi och **Grö Einarsdóttir**, doktorand i psykologi vid Göteborgs universitet, på Dagens arena den 19 september 2017.

MÅNADENS LÄTTRIMMADE AFORISM

En lätttrimmad satir kan knappast uttryckas mer kortfattat än så här:

*Egoisten
é en trist en.*

Eller mer kapriciöst än så här:

*Slumpen vållar visst besvär,
särskilt för en visionär.*

Guido Satir
Alias Guy Heyden,
professor emeritus.
Foto: privat

RESEFRIA MÅNADER

MILJÖ. Undvik resor med flyg eller tåg under december och januari och sommarmånaderna! Den uppmaningen har gått ut till personalen på Nationella sekretariatet för genusforskning. Istället uppmanas anställda att använda digitala möten, exempelvis Skype. För att få resa måste man begära undantag av föreståndaren Maria Grönroos.

- Tåg är alltid förstahandsval för resor inom Norden, säger hon. Jag tycker att det fungerar bra och det är betydligt lugnare under de resfria månaderna. Vi

har märkt att antalet reseräkningar har minskat.

Men det handlar inte bara om att minska resandet, förklarar hon.

- Eftersom vi är cirka 30 medarbetare, som alla jobbar med olika uppdrag, i olika omfattning och några som dessutom pendlar, har det varit svårt att få ihop alla för gemensamt utvecklingsarbete. Istället för att agera som polis, när folk försöker resa iväg, är huvudregeln att upplysa våra externa partner att vi helst inte reser utan hellre håller e-möten.

TVÅ VICEREKTORER FORTSÄTTER

Mette Sandoff **Staffan Edén**

AKADEMI. Rektor har beslutat att förlänga Mette Sandoffs uppdrag som vicerektor med ansvar för utbildningsfrågor

fram till och med 30 juni 2023. En avstämning ska ske efter tre år. 2012 blev hon vicerektor och ordförande i universitetets utbildningsnämnd. Mette Sandoff är, formellt, docent i företagsekonomi.

Staffan Edéns uppdrag som vicerektor för forskningsfrågor förlängs fram till årsskiftet.

Ett uppdragstillägg på 17 000 kronor i månaden utgår till respektive vicerektor.

Enligt ett nytt förslag från regeringen ska lärosätena få ett större ansvar att ge det stöd som krävs för att studenterna fullföljer sin utbildning.

Tycker du att det är bra ett förslag?

WEBBPANELEN JA 41% NEJ 38% VETEJ 21%

Antal svarande: 63. Urvalet består av 100 anställda utifrån ett delvis slumpmässigt urval på 500 anställda.

Historien ingen ville kännas vid

Den 10 juli 1941 släpades de judiska invånarna i den polska byn Jedwabne ut ur sina hem, misshandlades, förnedrades och tvingades till slut in i en lada som sattes i brand.

Men det var inte tyska nazister som begick ildådet. Istället handlade det om vanliga bybor som dödade sina egna grannar.

Årets hedersdoktor vid Humanistiska fakulteten, Anna Bikont, har skrivit en bok om massakern.

Text: EVA LUNDRÉN Foto: JOHAN WINGBORG

VI BEFINNER OSS på Teatr Nowys uteservering några kilometer söder om centrala Warszawa. Det är i slutet av augusti, 28 grader varmt, och förutom kaffe beställer vi även vatten.

Vi har stämt möte med Anna Bikont, psykolog, författare samt journalist på Gazeta Wyborcza, en tidning hon 1989 var med och startade och som stod nära Solidaritetsrörelsen. Plötsligt är hon där, lite stressad och varm, och ber genast om ursäkt för att hon är några minuter sen; hon har just kört 35 mil på dammiga vägar från en semesterort vid Masuriska sjöarna.

Att Anna Bikont utsetts till hedersdoktor beror främst på det verk som gjort henne känd även utanför Polen, reportageboken *Vi från Jedwabne*, från 2004.

- Skälet till att jag började intressera mig för Jedwabne var en annan bok som kom ut 2001: *Grannar* av historikern Jan T Gross. Den fick enormt mycket uppmärksamhet eftersom den visar att det inte alls var, som man tidigare trott, tyska soldater som dödat judarna i byn, utan byborna själva. Många läsare reagerade med ilska, inte kunde polacker vara massmördare, det måste vara ett påhitt.

ETT SKÅL TILL ATT händelserna i Jedwabne avslöjades först efter 60 år var att byn ligger i nordöstra Polen, i den del som Sovjetunionen ockuperade efter icke-angreppspakten med Nazityskland. Det var en del av historien som, fram till Sovjets fall 1991, det helt enkelt inte hade gått att prata om.

- Jag har själv judiskt påbrå, något som jag av en händelse fick veta först som 33-åring, förklarar Anna Bikont. Jag hade stött på en kusin på gatan och så där i

förbigående frågat om han visste något om min morfar. "Menar du Hirs Horowicz?" svarade han och plötsligt fick jag veta att jag hade en stor familj som jag inte haft en aning om. För mig var detta något positivt, jag tyckte att jag kunde vara både polsk och judisk samtidigt. Men när jag läste *Grannar* började jag för första gången ana varför min mamma under alla år hållit tyst om vårt judiska arv.

Anna Bikont blev som besatt av Jedwabne. Hon ville gräva djupare i protokollen, försöka hitta de få överlevande judar som fortfarande var i livet och dessutom intervjua både förövare och de som passivt bara stått och sett på.

- JAG TOG TJÄNSTLEDIGT för att kunna jobba på boken som kom att uppsluka mig fullständigt i hela fyra år.

Före kriget fanns cirka 3 miljoner judar i Polen. De flesta bodde i särskilda kvarter och barnen gick i judiska skolor.

- Men i Jedwabne bodde judar och icke-judar på samma gator och barnen gick i skola tillsammans. Den där sommardagen 1941 gick alltså människor ut och dödade sina grannar och sina barns klasskamrater.

Men det var när Anna Bikont reste till Jedwabne som hon verkligen blev förfärad. För föraktet gentemot de judar som dödat levde ännu kvar.

- Det är svårt att förstå men förövaras hat gentemot sina offer kan fortsätta i generationer. Vi ser samma sak i exempelvis Turkiet där folkmordet på armenier 1915 fortfarande förnekas och till och med förlöjligas.

Även om historien om Jedwabne är förfärlig fanns även de som gjorde motstånd.

Anna Bikont

Aktuell: Hedersdoktor vid Humanistiska fakulteten.

Jobb: Psykolog, journalist vid tidningen Gazeta Wyborcza, författare till bland annat *Vi från Jedwabne*.

Bor: I Warszawa.

Familj: Två döttrar.

Den franska översättningen av *Vi från Jedwabne* (*Le Crime et le Silence*) tilldelades Europeiska bokpriset 2011. Den svenska översättningen kom ut 2014 på Bokförlaget Atlas.

Polen är ett splittrat land med många vinnare men också många förlorare.

Anna Bikont

SE FILMEN OM ANNA BIKONT HÄR:

<https://youtu.be/0c1G41A213s>

- En kvinna, Antonina Wyrzykowska, lyckades exempelvis rädda sju judar, och en räddade en kvinna genom att gömma henne och sedan gifta sig med henne. Även detta fantastiska och oväntade mod är förstås en del av historien om Jedwabne.

I sin bok skriver Anna Bikont om judar respektive polacker som om det handlade om två helt olika folk.

Men judarna var väl också polacker?

- Jovisst, och jag funderade en hel del på hur jag skulle formulera mig. Jag hade kunnat skriva "katoliker och judar" men det handlade ju inte om religion, utan om vilken folkgrupp man ansågs tillhöra.

Polsk historia fortsätter att engagera Anna Bikont. Bland annat är hon snart klar med en biografi i tre band över Jacek Kuron samt en bok om Irena Sendlerowa, som räddade judiska barn från Warszawas ghetto.

De senaste 250 åren av Polens historia har varit fulla

av krig, förtryck och elände, konstaterar Anna Bikont.

- Man skulle kunna tycka att vi nu, när vi är fria och till och med en del av EU, borde vara lyckliga. Men när Jarosaw Kaczynskis nationalistiska PIS kom till makten 2015 förstod inte ens mina politiskt mycket insatta kollegor på Gazeta Wyborcza vad som hade hänt. Vårt land är uppenbarligen mycket mer splittrat än vi velat inse, med många vinnare men också många förlorare.

Vi dricker lite mer vatten i värmen och Anna Bikont läppjar på sitt kaffe.

- Under 1980-talet var jag helt övertygad om att Solidaritet skulle vinna kampen för demokrati med fria val, yttrande- och pressfrihet. Men något jag inte föreställde mig då var att vi också skulle få samma varuutbud som i Västeuropa. Att som nu, kunna sitta vid en uteservering i Warszawa och njuta av en precis lika god kopp kaffe som man kan få i Paris, nej, det hade jag inte trott på för 30 år sedan. ■

Doktorand? Bli medlem i SULF idag!

Älskar du att forska men är orolig över vad som ska hända efter disputationen? Eller är du ensam med avhandlingsarbetet och har en handledarrelation som inte funkar?

Har du frågor eller funderingar om dina rättigheter och vill få prata med en ombudsman som förstår de utmaningar du står inför som doktorand?

Ingen fara! Som medlem i SULF får du tips och stöd som underlättar för dig. SULF gör det enklare för dig att fokusera på din forskning.

SULF är universitetslärnarnas, forskarnas och doktorandernas fackliga och professionella organisation. Bli medlem i SULF på vår hemsida: www.sulf.se/doktorand

Denna QR-kod leder till SULF:s hemsida.

Styrka • Trygghet • Kunskap

DOKTORSPROMOTION 2017

Den 20 oktober klockan 15 är det dags för den praktfulla hyllningen av doktorer och hedersdoktorer. Alla anställda vid universitetet är välkomna till ceremonin i Kongresshallen på Svenska Mässan. Boka din plats på www.gu.se/promotionsbiljett. Antalet platser är begränsat.

DOKTOR

GU förstärker åldersdiskrimineringen

I FACKTIDNINGEN *Universitetsläraren* nr 4-2004 fanns en artikel om implementering av EU:s arbetslivsdirektiv i svensk lagstiftning, i vilken det konstaterades: "Idag finns ingen rätt att vara anställd efter fyllda 67. En kommande lagstiftning mot åldersdiskriminering kommer att ändra på detta och ge möjlighet att fortsätta arbeta så länge det är fysiskt och psykiskt möjligt."

Detta var en grav missbedömning. Vid bland annat GU är det 13 år senare fortfarande så att den som fyller 67 år antingen tvingas sluta direkt eller i nåder får vara kvar en tid med ungefär samma anställningstrygghet som hen hade vid sitt första tillfälliga sommarjobb för kanske 50 år sedan. Rättänkande handläggare och beslutsfattare, som aldrig skulle komma på tanken att försöka avskeda någon med hänvisning till könet, hudfärgen eller sexuell läggning, ser det som helt naturligt att någon tvingas sluta enbart på grund av åldern (eller kanske mer formellt: för att hen inte längre har tillsvidareanställning, vilket dock är kopplat till åldern). Ändå blygs inte universitetet att på sin sajt påstå att man "motverkar diskriminering kopplat till ... ålder."

DE NYA REGLER som infördes vid UB i våras har som konsekvens att åldersdiskrimineringen riskerar att förstärkas ytterligare. Den som pensionerats från universitetet har normalt förlorat sitt GU-konto och har därmed "ingen automatisk distansåtkomst till bibliotekets e-resurser", dvs kan inte längre hemma läsa de e-böcker och e-tidskrifter som UB abonnerar på. Och det är inte längre tillräckligt med ett bibliotekskort för att komma åt UB:s elektroniska resurser utanför GU:s nätverk. Utan den möjligheten är det numera svårt att seriöst forska eller ens bevaka sitt intresseområde, något som varit normalt att universitetslärare gjort även efter sin formella pensionsavgång.

Det finns en potentiell kortsiktig lösning. Vederbörande institution kan för en "begränsad period" bevilja ett "externt x-konto för tillgång till UB:s elektroniska resurser utanför

GU:s nät." Avgörandet har alltså flyttats över till institutionen och dess välvilja, som kan variera. Institutionen får en kostnad för ett externt x-konto som visserligen är låg, 181 kronor för 2017.

Motiveringen till den nya principen är att bara vederbörande institution kan avgöra vem som kan anses vara affilierad med universitetet. (Affiliering krävs enligt avtal med leverantörerna för att ge distansåtkomst till de elektroniska resurserna.) Detta är inget helt övertygande argument. För det första finns ju register där merparten av de "affilierade" återfinns. Vad som återstår, där bara institutionen har kunskap och skulle kunna rådfrågas av UB vid behov, kan vara tillfälliga gäster och externa samarbetspartner.

FÖR DET ANDRA lär utspridandet av beslut till institutionerna leda till mindre enhetlig behandling av önskemålen än om UB hanterat dessa. Man kan gissa att en del institutioner generellt ger sina pensionerade medarbetare tillgång till de elektroniska biblioteksresurserna, medan andra kanske gör en kalkyl över förväntade publiceringsbaserade institutionsintäkter att ställa mot kostnaden för det externa x-kontot.

Det är snarast ett systemfel om äldre forskares rätt att fullt ut använda UB:s tjänster blir beroende av institutionernas lönsamhetskalkylering. I den floskelsamling som kallas *Vision 2020* finner man i UB:s handlingsplan 2017-2019 följande punkt: "Erbjuda en webbplats som gör bibliotekets informationsresurser och tjänster användbara, begripliga och tillgängliga för alla."

Dessa vackra ord borde tas på större allvar.

BO SANDELIN, seniorprofessor vid institutionen för nationalekonomi med statistik

REPLIK:

Alder har inte med saken att göra

BESLUTET ATT FÖRÄNDRA autentiseringen för tillgång till bibliotekets elektroniska resurser, som genomfördes från 1 april, är taget av bibliotekets ledning och förankrat med universitetsledningen.

Det ändrade autentiserings sättet innebär att man måste ha ett GU-konto för att få distanstillgång till UB:s licensierade informationsresurser. Tidigare studenter och anställda, utan GU-konto, når inte resurserna utanför bibliotekets lokaler. Åldern har inte med saken att göra.

Förändringen av inloggningen genomfördes för att behörighetsfrågan ska hanteras där den hör hemma, dvs ansvariga på GU:s institutioner ska avgöra vilka som tillhör GU och därmed får tillgång till bibliotekets e-resurser. Biblioteket har inte möjlighet att avgöra detta på ett korrekt sätt. Risken för felaktiga avgöranden är betydligt större om UB ska ta dessa beslut i stället för den institution där man är verksam som student eller forskare.

Bibliotekets uppgift är att teckna avtal med leverantörer för att tillhandahålla informationsresurser. Avtalen ger alla som är affilierade med universitetet möjlighet att (genom inloggning) få tillgång till informationsresurserna även utanför GU:s nätverk. Användare som inte är affilierade till

universitet får tillgång genom besök på biblioteken.

Leverantörernas syn på vilka som anses vara affilierade är strikt, vanligen definierat som forskare, studenter, anställda/personal. Om användare som inte har den typen av förhållande till universitetet, får tillgång, bryter vi mot ingångna avtal och riskerar därmed att få betala vite, eller rentav att alla GU:s användare blir avstängda.

För flertalet av universitetets användare innebär det en förenkling att använda GU:s centrala behörighetssystem för inloggning även mot UB:s resurser. För biblioteket innebär det att vi inte längre avgör vilka av våra användare som

tillhör universitetet. Biblioteket behöver därmed inte driva ett parallellt behörighetssystem och hantera en arbetsuppgift som vi inte har förutsättningar att klara med nödvändig och enhetlig kvalitetsnivå.

Vi beklagar om förändringen drabbat användare som tidigare haft och fortsatt bör ha distansstillgång. Vi är övertygade om att det i dialog med aktuell institution går att komma fram till en lämplig lösning.

MARGARETA HEMMED

Överbibliotekarie

ANN-MARI JONSSON

Bibliotekschef, Digitala tjänster

SLUTREPLIK:

GU borde ställa sig på vår sida

I VÅRAS UPPTÄCKTE tre seniorforskare vid min institution att de plötsligt inte kom åt UB:s elektroniska resurser hemifrån längre. Jag tror inte att UB avsiktligt beslöt att utestänga någon just på grund av åldern, men tillgängligheten hade nu kopplats till sådana konton att detta blev resultatet.

Datavetenskapen har löst svårare problem än att registervägen i den stora merparten av fallen avgöra vem som är eller i modern tid varit anställd vid GU och därmed bör kunna betrak-

tas som affilierad.

I en förhandling deltar minst två parter. Det skulle förvåna mig att universiteteten, som betalar löner och andra forskningskostnader, uppträder som maktlösa mot de kommersiella företag som är beroende av forskarnas texter som gratis råvara i produktionen av vetenskapliga tidskrifter. Leverantörerna av e-resurserna må ha sin syn på tillgängligheten men slutresultatet är en förhandlingsfråga där den samlade universitetsvärlden (eller skattebetalarkollektivet!) borde vara på den andra sidan.

BO SANDELIN

Vinn **bio**biljetter!

Läs tidningen och var med och tävla. Bland alla som svarar rätt drar vi vinnare som får ett presentkort på två biobiljetter vardera. Lycka till!

1. På vilken plats i världen hamnar odontologi vid GU i Shanghai-listans ämnesrankning?
2. Hur många personer kommer att få en enkät i SOM-institutets nya undersökning?
3. Vad heter den grupp som anser att människan är att likna vid ett dödligt virus?
4. Hur långt kan man köra på en laddning med GU:s nya elbil?
5. Hur mycket mat slängs årligen inom EU?

Mejla ditt svar till gu-journalen@gu.se. Ange var du arbetar och din postadress så att vi kan skicka biobiljetterna om du vinner. Vi publicerar vinnarna i nästa nummer.

Förra numrets vinnare av biobiljetter är: **Karin Ratas**, ekonomiamministratör, Området för verksamhetsstöd.

Maria Popov, sekreterare på röntgenavdelningen, UKG.

Förra numrets rätta svar: **1.** Vid årets slut beräknas GU:s balanserade kapital vara 1,2 miljarder kronor. **2.** Koldioxidutsläppen från flygresor vid GU ökade med 20 procent åren 2008–2016. **3.** Archæopteryx kallas det utdöda djur som på 1800-talet uppfattades som en felande länk mellan reptil och fågel. **4.** År 2020 väntas mänskligheten ha producerat 40 triljoner gigabyte data.

5. Grodyngel, giftpilgrodor och ödlor var det djur som gjorde Andreas Ekström intresserad av forskning.

Natt klockan 14:33 på dagen

DEN 21 AUGUSTI befann sig Dag Hanstorp i Tennessee, på exakt rätt plats för att bevittna hur månen under en och en halv minut ställde sig i vägen för solens strålar.

- Det var tredje gången jag försökte se en solförmörkelse och nu var förhållandena optimala.

Solförmörkelsen över Tyskland 1999 missade han eftersom det var så molnigt och den över Svalbard 2015 hann han inte boka hotellrum till.

- Men den här gången var min fru och jag ändå i USA, så vi bestämde oss för att stanna lite längre och hälsa på David Pegg också, berättar Dag Hanstorp, professor i fysik.

David Pegg är nämligen atomfysiker vid University of Tennessee, hedersdoktor vid Göteborgs universitet, och, inte minst viktigt, innehavare av en gräsmatta som ligger precis rätt för den som ville uppleva den totala solförmörkelsen över USA i augusti.

EN SOLFÖRMÖRKELSE inträffar då månen passerar mellan jorden och solen. Total solförmörkelse, då månen helt skärmar solen, sker ungefär en gång om året, förklarar Dag Hanstorp.

- Men eftersom fenomenet bara kan ses från en ganska smal strimma på jorden, och det dessutom måste vara klart väder, är upplevelsen ändå inte så vanlig. Senaste gången en total solförmörkelse kunde ses i Sverige var i juni 1954. Mina föräldrar har berättat att fåglarna tystnade. På den plätt i Tennessee där jag befann mig fanns dock inte så många fåglar att lägga märke till, istället fick vi uppleva hur syrsorna började spela när det blev mörkt.

Det tog två timmar för månen att passera solen,

men den totala solförmörkelsen varade bara en och en halv minut.

- Intresset bland amerikanerna var enormt! Folk reste från alla håll och kanter för att få uppleva fenomenet, hotellen kunde ta vilka priser som helst och motorvägarna korkades igen.

Solförmörkelser är förstås dramatiska fenomen. Men har de någon vetenskaplig betydelse?

- **UNDER EN SOLFÖRMÖRKELSE** går det att se gasutbrott från solen vilket förstås kan vara intressant för en astronom, berättar Dag Hanstorp. Men det var också med hjälp av en solförmörkelse som man kunde bevisa Einsteins allmänna relativitetsteori. Den säger bland annat att ljus böjer sig när det passerar ett tungt föremål. Den 29 maj 1919 testades teorin vid solförmörkelsen över ön Principe utanför Västafrika. Och precis som Einstein förutsett visade det sig att ljuset från en stjärna böjde av när det passerade solen.

När kan GU Journalens läsare sikta in sig på nästa solförmörkelse?

- Datum att hålla koll på är den 12 augusti 2026 då norra Spanien och Portugal kommer att ha total solförmörkelse samt den 2 augusti 2027 då samma sak inträffar i norra Afrika.

EVA LUNDRÉN

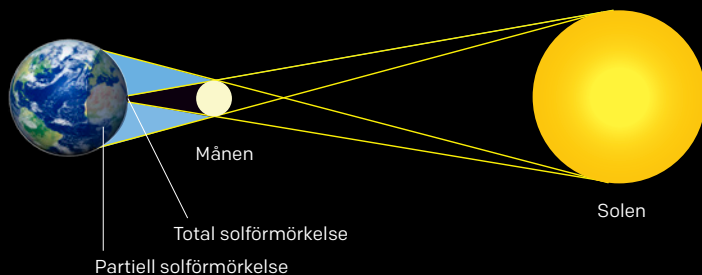

Foto: PIA SUNDH

Foto: Dan Gibson, Denison University

KRÖNIKA

”Det skulle aldrig kunna hända här”

DET HÄR ÄR EN historia om någonting som har hänt i ett annat land, på ett annat universitet, och som aldrig skulle hända här i Sverige, eller på vårt universitet. Det gäller nämligen ett land som heter USA och ett universitet som heter Cornell University.

De upptäckte att deras akademiska personal blev tvungna att utföra det som kritikerna har kallat för ett skuggarbete (“shadow work, (...) defined as the displacement of work from trained staff onto faculty”), det vill säga utföra administrativa utgifter som inte ingick i deras ordinarie arbete. Det kunde betyda att en forskare eller lärare ägnade upp till två timmar på en uppgift som en kompetent administratör kunde göra på tio minuter. Förskräckligt, eller hur?

Å ANDRA SIDAN är jag inte säker att lösningen som kommittén på Cornell University föreslog är bra. De tyckte nämligen att det var administratörer som skulle utföra allt administrativt arbete. Visst, men det bygger på ett antagande att administratörer till sin hjälp har ett fungerande system, som innebär att de kan ta över “skuggarbetet” från akademikerna utan att bli överbelastade själva. Men tänk om de hade samma problem som till exempel de som i Australien ville införa öppen delning av elektroniska journaler i hälsovården. De har otroliga problem med det, och enligt våra kollegor “a failure to recognize the inherently wicked nature of large-scale ICT design and implementation has contributed to waste, delay and widespread dissatisfaction among intended users”.

Sådant skulle inte heller hända hos oss. Elektroniska journaler kan faktiskt delas i Sverige. Men tänk om ledningen på vårt universitet skulle införa ett administrativt system som var till hälften krångligt och till hälften absurt, och

sedan krävde att vi alla skulle använda det! Våra programmerare skulle först diskutera med oss för att förstå vad som behövs, sedan kolla olika lösningar med oss - användarna - tills man kunde hitta det som fungerade bäst. Inte skulle de införa ett system utan någon dialog och sedan bara ge “kurser” i det.

PÅ SAMMA SÄTT kan man inte tänka sig att vårt universitet skulle upphandla leverantörer av tjänster av akademisk karaktär (till exempel språkgranskning) utan att kontakta oss forskare. Alla vet att när det gäller sådana tjänster är kvaliteten mycket viktigare än priset. Ledningen skulle först fråga oss vad vi tycker och ta reda på vilka av tjänsteproponenterna som är testade och tillräckligt bra. Hos oss gäller väl kollegialitet och pragmatism, eller hur?

BARBARA CZARNIAWSKA

Professor vid GRI

Flaherty, Colleen (2016) *Cornell launches effort to cut administrative red tape, starting with shadow work. Inside Higher Ed*, 8 November (<https://www.insidehighered.com>, hämtad 2017-09-01).

Garrety, Karin; McLoughlin, Ian; Dalley, Andrew; Wilson, Rob; Yu, Ping (2016) *National Electronic Health Record Systems as ‘wicked projects’: The Australian experience. Information Polity*, 21(4): 367-381.

Foto: JOHAN WINGBORG

Hallå där Karolina Catoni,

internationell handläggare vid International Centre!

Den 26 oktober är Göteborgs universitet medarrangör till en universitetsdag i Washington DC. Berätta!

– **Universitetsdagen** går under namnet Swedish Universities – Research and Innovation Addressing Societal Challenges och är ett samarbete mellan GU och universiteten i Lund, Stockholm, Uppsala och Umeå, samt med Utrikesdepartementet, Svenska institutet och Svenska ambassaden i Washington. Även VR och Vinnova är inblandade. Syftet är att synliggöra forskning, utbildning och innovationer vid de deltagande lärosätena. På köpet lär vi av varandra, vilket också är viktigt.

Vad kommer att hända under dagen?

– Vi kommer att ha seminarier om cancer, hållbarhet och migration, och en GU-forskare deltar inom varje seminarium. Jonas Nilsson representerar Sahlgrenska Cancer Center, Per Knutsson, Centrum för hav och samhälle, och Andreas Diedrich, Centrum för global migration. Han ansvarar dessutom för samordningen av migrationsseminariet där också en forskare från Migration Policy Institute i Washington ska medverka. Men vi börjar faktiskt kvällen innan med en alumntreff på ambassaden.

Vilka har jobbat med arrangemanget?

– Det är jag vid International Centre och alumnsamordnare Karin Lidberg som ägnat sig åt ett riktigt detektivarbete för att hitta våra alumner i Washingtonområdet. Universitetsdagen görs på ledningens uppdrag; inte minst rektor Eva Wiberg tycker att det är viktigt att GU syns mer i världen.

FOLK

44 MATSVINN
FÖR
MILJARDER

46 PALMER SOM
PASSION

48 NYTT OM FOLK

51 BOKSLUT ÖVER
MILJÖPOLITIK

SOPPA PÅ SOPPA

Cirka en tredjedel av all mat som produceras i världen hamnar i soptunnan.

Är det för att den blivit dålig?

– Absolut inte! Istället handlar det om varor som kastas bara för att ge plats åt nästa leverans, förklarar Monica Hunsberger, som tillsammans med kollegor arrangerat ett matränningsparty på sin institution.

LÖK, OREGANO, ÄPPLE och kanel; de härliga dofterna är det första som möter oss i dietisternas undervisningskök på Medicinaregatan 13. Cirka femton medarbetare vid EPSO, enheten för socialmedicin och epidemiologi, har samlats vid bord och ugnar för att tillsammans laga kvällens vegetariska middag, dit även övriga kollegor är inbjudna.

– I samarbete med den ideella organisationen Resursrestaurangen i Majorna har vi fått hela 40 kilo grönsaker och frukt från Hemköp på Stigbergstorget, varor som annars hade kasserats. Alla varor som används vägs och skrivs upp så att vi har koll på vad som går åt, förklarar universitetslektor Monica Hunsberger, medan hon skär upp en underbart rosaskimrande drakfrukt.

För att vara varor som räddats från sophinken är auberginerna, avokadorna och potatisarna på borden förvånansvärt fina. Faktum är att de inte verkar ha några skador alls.

– Nej, den mat som kastas är ofta hur fräsch som helst! Att ta tillvara kasserad mat är miljösmart och ekonomiskt men även kreativt; det går ju inte att följa ett recept när man inte vet vilka varor man kommer att få, istället får man improvisera, förklarar Lauren Leissner, professor i epidemiologi.

Marisa da Silva, utbytesdoktorand från universitetet i Tromsø, har just hackat färdigt ett knippe morötter. Hon menar att matlagingsprojektet är en utmärkt kick-off efter sommaren.

– VID EPSO FORSKAR vi om nutrition. Men att också arbeta praktiskt med mat är väldigt inspirerande och diskussionerna kring skärbrädor och spisar blir lite annorlunda.

Efterrätten består av smuldegspaj med päron, äpple, aprikos, sharon och rabarber, förklarar doktorand Anke Samulowitz som rört ihop smör och havregryn till toppningen.

– Smulpaj är ett fantastiskt sätt att göra något gott av nästan vilken överbliven frukt som helst.

Eftermiddagen innehåller också korta föreläsningar. Bland annat berättar Monica Hunsberger att FN:s hållbarhetsmål nummer 12:3 handlar om att halvera världens matsvinn till år 2030.

– Mat kastas i alla led: vid produktion, distribution, försäljning samt slutligen också av oss konsumenterna. Förutom det självklart oetiska i att förstöra mat när miljoner människor svälter, innebär svinnet också fler

Monica Hunsberger skär upp en frukt till efterrätten.

Så mycket slängs

Världens totala matsvinn uppgår till cirka 1,3 miljarder ton per år, 88 miljoner ton mat slängs årligen inom EU. Varje EU-medborgare slänger drygt 70 kilo mat om året. Läs gärna Naturvårdsverkets rapport *Vad görs åt matsvinnet?*

Food Rescue Parties är en internationell rörelse med syfte att lyfta frågan kring matsvinn. Studentföreningarna i Göteborg har sedan 2014 arrangerat olika evenemang där räddad mat stått på bordet. EPSO har också en vision att utveckla matränningspartier till ett forskningstema samt att samarbeta med skolor för att minska matsvinnet.

På matränningsmenyn

Grönsallad med rädisa och paprika
Rostad sparris och blancherade haricots verts
Rostade rödbetor, palsternackor, morötter, broccoli, aubergine, lök och potatis
Färska sockerärter, morötter och gurka
Avokado-dip med citron och färska örter
Indisk gryta med lök, selleri, grönkål, pak choi, minimajs, pumpa, röd paprika, färsk gurkmeja och vitlök (med köpt kokosmjölk)
Smuldegspaj med päron, äpple, aprikos, sharon och rabarber
Donerad surdegspaj
Alkoholfri bål med färska örter, frukter och kanelstänger

eroderade jordar, mer växthusgaser, ökade matpriser, vattenbrist samt förlorad biodiversitet.

Paul Wallner från samarbetspartnern Resursrestaurangen förklarar att den tillvaratagna maten är win-win.

– DE GROSSISTER OCH handlare vi samarbetar med behöver exempelvis inte betala lika mycket till Renova för att de ska komma och slänga maten, eftersom vi ju tar hand om den.

Kan matsvinn också vara ett forskningsämne?

Ja, flera förslag dök upp under middagen, bland annat att studera attityder kring fula frukter samt att undersöka hur räddad mat kan uppmuntra till veganism.

– Vi gjorde av med cirka 30 kilo varor till middagen, förklarar Lauren Lissner. Men vi kastade inte det som blev över, istället fick middagsgästerna ta med sig det hem.

Text: EVA LUNDGREN Foto: ALLAN ERIKSSON

Upptäcktsresande i tropiska växter

För Christine Bacon, forskarassistent på Biologen, är palmer både en passion och ett arbete. Just nu spårar hon och hennes kollegor en ny art i Amazonas regnskog.

Text: KARIN FREJRUD Foto: JOHAN WINGBORG

DET ÄR HETT och fuktigt. Ljudet av tusentals insekter ligger som ett konstant, symfoniskt brus i luften. Lövverket från gummiträd, paranötsträd och palmer reser ett tätt tak högt över marken och solens starka strålar når knappt ner i terrängen. På vissa platser får deltagarna i expeditionen hugga sig fram med machete bland lianer och lägre växtlighet. Och så, efter timmar av vandring, står den plötsligt där, växten som de letat efter.

- Det är som att hitta guld, säger Christine Bacon och skrattar.

Det var just en sådan expedition som fick henne att fastna för arbetet som forskare och biolog då hon som 20-åring jobbade som fältassistent i Amazonas.

- Att se jaguarer, bli biten av myror, gå och gå och så i denna vägg av grönska finna växten vi sökte. Vilken lycka, jag kunde inte få nog! berättar hon.

Sedan dess har amerikanska Christine Bacon vigt sitt liv åt tropiska djur och växter i allmänhet och palmer i synnerhet. Arbetet har tagit henne från doktorand i hemlandet, till forskning vid universitet i Brasilien och Colombia. För ungefär ett år sedan landade hon på institutionen för biologi och miljövetenskap på GU, där hon ingår i The Antonelli Lab. På golvet i hennes arbetsrum står en stor palmväxt och bland böckerna på hyllorna trängs mängder av gröna växter. Det är nästan som om Botaniska trädgården utanför fönstret har flyttat inomhus.

- **JAG HAR ÄNNU** fler växter hemma. Jag älskar att hålla på med mina plantor, plantera om och fixa med dem, berättar hon. Jag älskar tropiska växter, palmer och orkidéer. De är så karismatiska.

I arbetslivet är Christine Bacon framför allt intresserad av hur biologisk mångfald i neotropikerna har utvecklats, hur den varierar över tid och plats och vilka processer som påverkar denna variation. Till sin hjälp

använder hon dna-teknik för att testa hypoteser om släktskap och evolution. Just nu är hon mitt uppe i ett forskningsprojekt som handlar om att kartlägga vilken roll ekologin spelar i skapandet av nya arter.

- Det är oerhört tidskrävande. Vi samlar jord, olika geografiska data, samlar insekter, undersöker hur växten pollinerar och förökar sig, och hur den doftar när den blommar. Samtidigt är det jättespännande att studera processen hur den här nya arten bildades, säger Christine Bacon.

Jobbet har inneburit en rad expeditioner i regnskogen under årens lopp. Men den mesta tiden ägnar Christine Bacon åt att analysera data, skriva vetenskapliga artiklar och arbeta med studenter.

- Variationen i arbetet är det som gör det så kul och håller motivationen uppe, säger hon. Jag gillar verkligen undervisningen och allt utbyte med studenterna.

Här på institutionen på GU imponeras hon av studenternas engagemang och tycker alla håller hög klass. Dessutom är yrkeslivet i Sverige mer socialt än hon är van vid.

- **FIKA ÄR FANTASTISKT.** Alla tar en paus tillsammans, umgås, pratar och ofta dyker det upp mycket konstruktiva idéer under fikaten, säger Christine Bacon.

En annan sak hon gillar med sin nya hemstad Göteborg är närheten till naturen och att det finns många parker, cykelbanor och lekplatser. Själv tar hon gärna dottern på utflykter i Slottsskogen på helgerna.

- Svenskar verkar också ha en stor kärlek till natur och djur, konstaterar hon. Och det gjorde att jag kände mig hemma på en gång.

Christine Bacon har kärleken till naturen i blodet. Hon är uppväxt på landet i amerikanska New Hampshire och tillbringade barndomen med strövtåg i det vilda.

- Det fanns inget annat att göra än att utforska naturen, åka skidor, cykla, vandra. Jag och min bror cyk-

Christine Bacon har bott
fyra år i Sydamerika.

lade omkring och gick på upptäcktsfärd längs floderna och så samlade jag på allt, snäckor, stenar, växter.

Samtidigt väcktes också lusten för läsande och lärande. Mamman jobbade som fastighetsmäklare och pappan var professor i psykologi. Båda var bokälskare och hemmet fyllt av böcker.

- Mina föräldrar satt ofta tysta tillsammans och läste på kvällarna. Det var ovanligt, så var det inte hos mina kamrater, men jag älskade det, berättar Christine Bacon.

NÅGOT SOM OCKSÅ format henne är åren i Sydamerika. Tack vare sitt arbete har Christine Bacon bott fyra år i Brasilien och åtta år i Colombia och förutom att hon nu talar både portugisiska och spanska har åren också präglat henne som person.

- Det har förändrat min syn på livet. Jag har insett hur lite prylar jag behöver för att leva ett rikt liv och jag värdesätter relationer på ett annat sätt och tar inte saker som så självklara, säger hon.

Christine Bacons arbete i Amazonas är visserligen spännande men också skrämmande. Inte på grund av några egentliga faror utan för att människans påverkan på naturen blir så tydlig där. På bara några månader har hon sett hur stora områden i regnskogen skövats.

- Det är frustrerande. Men samtidigt blir jag ännu mer hängiven mitt jobb. Jag vill verkligen fortsätta kämpa för att göra världen bättre och för att vi ska minska mänsklighetens negativa påverkan på naturen och djurlivet. ■

Vill förbättra världen

Namn: Christine Bacon.

Ålder: 39 år.

Yrke: Forskarassistent på The Antonelli Lab, institutionen för biologi och miljövetenskap.

Familj: 3-årig dotter. Föräldrar och bror i USA.

Kommer från: New Hampshire, USA.

Forskningsområde: Studerar släktskap och evolutionär utveckling hos olika växter, framför allt palmträd.

På fritiden: Löpträning, klättring, trädgårds-skötsel, laga mat och baka.

Ny på jobbet

(ej adjungerade professorer, docenter eller seniora professorer)

Roger Adan är ny gästprofessor i molekylär farmakologi.

Frances Ashcroft är ny gästprofessor i fysiologi.

Harald Bentz Högseth är ny professor i kulturvård med inriktning mot hantverksvetenskap.

Eva Billstedt är ny professor i psykologi med inriktning mot barn- och ungdomspsykologi.

Brita Bohman är ny postdoktor i havsförvaltningsrätt.

Eva Borgström är ny professor i litteraturvetenskap.

David Bryder är ny professor i molekylär cellbiologi med inriktning mot cancer.

Ulla Carlson, professor i medieforskning, har fått sin Unesco-professur inom yttrandefrihet och internationell mediopolitik förnyad i ytterligare 4 år.

Barry A. Costa Pierce är ny gästprofessor i marint vattenbruk.

Sharon Cullinane är ny professor i företags ekonomi med inriktning mot hållbar logistik.

Niklas Darin är ny adjungerad professor i pediatrik.

Robert Einefors är ny doktorand i civilrätt.

Alexander Friemann Dmitriev är ny professor i fysik.

Marion Dupoux är ny postdoktor i nationalekonomi.

Claes Ek är ny postdoktor i nationalekonomi vid CeCAR (Centrum för studier av kollektivt handlande).

Mattias Goksör är ny professor i fysik. Han är även prorektor vid GU.

Kristofer Göransson är ny universitetsadjunkt i musikproduktion.

Tove Hagström är ny administrativ chef på GMV, Göteborgs miljövetenskapliga centrum. Hon har tidigare verkat i GMV:s ledningsgrupp och har som projektledare arbetat för att främja tvärvetenskaplig forskningssamverkan för forskare från både Chalmers och Göteborgs universitet.

Mikael Hansson är ny lektor i civilrätt.

Jonas Ingvarsson är ny lektor i litteraturvetenskap med inriktning mot medier och redaktionell praktik.

William Jagust är ny gästprofessor i neurovetenskap.

Håkan Samuelsson Kalm är ny professor i matematik.

Olle Korsgren är ny gästprofessor i transplantationskirurgi med inriktning mot celltransplantation.

Mona Lilja är ny professor i freds- och utvecklingsforskning.

María Lombardi är ny postdoktor i nationalekonomi.

Jeanette Lund är ny personalhandläggare på juridiska institutionen.

Michael Norlind är ny universitetslektor i scenisk gestaltning och rörelse.

Ariel Pihl är ny postdoktor i nationalekonomi.

Trisha Rajput är ny forskare i civilrätt och sjöfart.

Eva Ranehill är ny postdoktor i nationalekonomi.

Agneta Robertsson är ny professor i pediatrik.

Elin Sandegård är ny doktorand i offentlig rätt.

Marie Smedbro är t.f. universitetsdirektör fram tills att den nya universitetsdirektören tillträder, längst till och med 1 mars 2018.

Niko Soininen är ny postdoktor i havsförvaltningsrätt.

Bassam Soussi är ny adjungerad professor i biomedicin.

Marie Streifert är ny kanslichef och ekonomiconroller vid Området för administrativt stöd.

Sara Vestman är ny ekonom vid Området för administrativt stöd.

Elisabet Wentz är ny professor i allmän psykiatri med inriktning mot anorexia nervosa. Hon är även överläkare på Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

Ali Yildirim är ny professor i pedagogiskt arbete vid institutionen för didaktik och pedagogisk profession.

Olle Zandén är ny docent i musikpedagogik och enhetschef för pedagogikområdet vid Högskolan för scen och musik.

Sahlgrenska akademien har rekryterat följande gästprofessorer inom programmet Sahlgrenska Visiting Professors: **Roger Adan**, professor vid University Medical Center Utrecht i Nederländerna, **Frances M Ashcroft**, professor i fysiologi vid University of Oxford, **William Jagust**, professor vid School of Public Health, University of California i Berkeley, **Tudor Oprea**, professor vid University of New Mexico School of Medicine, Albuquerque, USA samt **Sören Riis Paludan**, professor vid Århus universitet i Danmark.

om vad som händer i hjärnan vid beroende av alkohol och andra droger, med målet att hitta nya läkemedel mot beroendesjukdomar.

Lars Bengtsson, universitetslektor vid institutionen för fysik, har antagits som excellent lärare vid Naturvetenskapliga fakulteten.

Rebecka Jörnsten, professor vid institutionen för matematiska vetenskaper, tilldelas Naturvetenskapliga fakultetens forskningspris 2017.

Afshin Houshang, institutionen för fysik, tilldelas Naturvetenskapliga fakultetens avhandlingspris 2016.

Jan-Eric Gustafsson, seniorprofessor vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik, har utsetts till hedersdoktor vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten, Universitetet i Oslo.

Ida Östenberg, forskare i antikens kultur och samhällsliv, har blivit nominerad av Vetenskapsrådet till databasen AcademiaNet. Databasens syfte är att lyfta excellenta kvinnliga forskare.

Marcus Lind, docent samt överläkare i diabetologi, får Svenska Läkaresällskapets Jubileumspris på 150 000 kronor. Han prisas för sina banbrytande kliniska prövningar inom typ 1- och typ 2-diabetes i syfte att förbättra behandlingarna av dessa sjukdomar.

Erik Stolterman är IT-fakultetens hedersdoktor 2017. Han dekan vid Indiana University, USA, där han varit verksam sedan 2005.

Christian Zacharias och **Liz Wells** är Konsthögskolans nya hedersdoktorer. Christian Zacharias, en av världens ledande pianister och dirigenter, har sedan länge samarbetat med både Högskolan för scen och musik och med Göteborgs Symfoniker. Liz Wells är professor i Photographic Culture vid universitetet i Plymouth och en centralgestalt inom fent.

Sebastian Westenhoff, professor i bifysikalisk kemi, är en av sex framstående unga forskare som har valts in som nya ledamöter i Sveriges unga akademi.

Anslag

Karl Börjesson, forskare vid institutionen för kemi och molekylärbioologi, har av det europeiska forskningsrådet, ERC, tilldelats medel på drygt 14 miljoner kronor under fem år för forskning om ljus och så kallade exciterade tillstånd. Dessa beskriver alla tillstånd när en atom eller molekyl har en högre energi än i sitt grundtillstånd. Han är de femte forskaren vid institutionen som fått ERC-anslag de senaste 10 åren.

Bengt Johansson, professor på JMG, har beviljats 13 miljoner kronor från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) till ett större forskningsprojekt om allmänhetens samhällsförtröende i relation till kriskommunikation vid social oro och andra krissituationer. Projektet är placerat vid institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG) och kommer att pågå under fyra år.

Utmärkelser

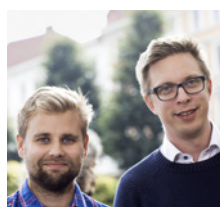

Foto: JOHANNAWIKBERG

Nikolai Slotte och **Daniel Brandt** har tilldelats Gunnar Svedbergs pris för att ha startat föreningen Black Dot, som verkar för att öka studenternas möjligheter till samarbete med privata, offentliga och ideburna verksamheter, såväl bland forskare som bland entreprenörer.

Professor **Alan Irwin** har utsetts till hedersdoktor vid Samhällsvetenskapliga fakulteten. Han har en professur vid Copenhagen Business School med inriktning mot organisation, risk och miljö. Han har under många år samarbetat med forskare inom främst teknik- och vetenskapsstudier.

Elisabet Jerlhag Holm, docent i farmakologi, tilldelas årets Lilla Fernströmspris vid Sahlgrenska akademien. Hon forskar

Evenemang

Konferens om antibiotikaresistens

Antibiotikaresistens är enligt WHO en global utmaning som allvarligt hotar den moderna medicinens framsteg och människors hälsa. Detta symposium är öppet för alla intresserade och presenterar internationellt ledande forskare på området från Australien, Kanada, Nederländerna, Storbritannien, Sverige, Tyskland, och USA.

Symposiet är avgiftsfritt, men kräver förhandsanmälan. Sista anmälningsdag: 20 oktober. Mer information, program och elektroniskt anmälningsformulär finns här: <http://care.gu.se/conference-ine-ethics--nov-2017>.

Vägar till pedagogisk utveckling

Den 26 oktober hålls Högskolepedagogisk konferens i Göteborg, HKG 2017, en mötesplats för alla som intresserar sig för undervisning och högskolepedagogisk forskning och utveckling.

Ett trettiotal inlämnade konferensbidrag granskas nu av bedömargruppen. Bidragen som antas kommer att presenteras under parallella sessioner under eftermiddagen.

Temat är *Vägar till pedagogisk utveckling* och konferensen är öppen för alla vid Göteborgs universitet. Arrangör är PIL-enheten.

Tid: Torsdagen den 26 oktober kl. 09:00–16:30. Från kl. 17 arrangeras mingel med buffé.

Plats: Pedagoger, Hus A (Västra Hamngatan 25).

OPEN WEEK – Göteborg designfestival

Under satsningen OPEN WEEK kommer HDK, i samarbete med olika partner, att testa nya format för att synliggöra lärande inom

design och konsthantverk. Ambitionen är att öppna för en kritisk diskussion som kan utveckla lärande och forskning och peka på framtida riktningar för design och hantverk. Festivalen pågår 20–26 november.

Things That Keep Us Busy

Tid: 19 oktober kl. 10.15–12.00

Plats: Torg Grön, hus Patricia, Forskningsgången 6, Lindholmen Lyssna på IT-fakultetens hedersdoktor Erik Stolterman.

Seminarie: **Hållbar matkonsumtion för klimat och hälsa** Ges vid institutionen för kost- och idrottsvetenskap.

Matens klimatpåverkan och verktyg för måltidsplanering.

10 oktober kl. 16.30–18.45, Margareta Huitfeldtsalen, Pedagoger hus C.

Målkonflikt klimat och hälsa – kött i maten, miljöpåverkan, ungas järnbehov och järnets biotillgänglighet.

13 november, kl. 16.30–18.45, Margareta Huitfeldtsalen, Pedagoger hus C.

Seminarie: **En timme på Pedagoger**

Fyra lunchföreläsningar, avslöper under fyra torsdagar i oktober:

Tid: 12:15–13:00.

Plats: Göteborgs universitet, Pedagoger hus B, Sal BE 015, entréplan, Läroverksgatan 15.

Arrangeras i samarbete med Folkuniversitetet. Ta gärna med egen lunch.

Torsdag 5 oktober: **PISA – kunskapsmätning på internationell nivå**

PISA är en regelbundet återkommande kunskapsundersökning bland 15-åringar, med huvudfokus på läsning, matematik och naturvetenskap.

Sverige har deltagit i varje undersökning sedan starten år 2000. Resultaten har med åren rönt allt större uppmärksamhet i medier, i den politiska debatten och bland forskare.

Medverkande: Monica Rosén, professor, institutionen för pedagogik och specialpedagogik.

Torsdag 12 oktober: **Vuxenutbildning i förändring**

Vuxenutbildningen har länge setts som en andra chans till utbildning och arbete. Sedan millennieskiftet har dock vuxenutbildningen förändrats, vilket diskuteras i denna lunchföreläsning.

Medverkande: Gun-Britt Wärvik, docent, Karin Wass, universitetslektor, Caroline Runesdotter, universitetslektor, institutionen för pedagogik och specialpedagogik.

Torsdag 19 oktober: **De nyanlända barnen och de ensamkommande ungdomarna**

Föreläsningen kommer att fokusera på nyanlända barn och ungdomars erfarenheter av att gå i skola i Sverige och i hemlandet, men också beröra deras vardagsliv och olika förutsättningar i ett nytt land.

Torsdag 26 oktober: **Faderskap i omvandling**

Diskussionen om ett förändrat faderskap och föräldraskap förankras i genusteori och familjesociologi. Tanken är att dels ge en bild av vilka faktiska förändringar som är synbara i dagens svenska samhälle, dels att placera dessa förändringar i ett internationellt sammanhang.

Medverkande: Thomas Johansson, professor i pedagogik med inriktning mot barn- och ungdomsvetenskap, institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande

Nya böcker

Visuell kunskap för multimodalt lärande handlar om hur bild, text, ljud och musik i kombination kan fungera som verktyg i många av skolans ämnen. Redaktörer är Margaretha Häggström, doktorand vid institutionen för didaktik och pedagogisk profession, samt Hans Örtengren vid Umeå universitet.

Vetenskapsrådet har gett ut *Forskningbarometern 2017* som ger en övergripande bild av tillståndet för svensk forskning genom ett trettiotal indikatorer. Forskningen beskrivs utifrån tre aspekter: finansiella resurser, forskande personal och resultat (vetenskapliga publikationer och citeringsgenomsnitt).

Vetenskapsrådet har nyligen gett ut en ny, delvis omarbetad, version av *God Forskningssed*, som bland annat rör förändringar i lagstiftningen. I skriften diskuteras relevant lagstiftning och etiska krav och rekommendationer mot bakgrund av frågor som kan aktualiseras i forskningsarbetet. Den vänder sig främst till forskare, inte minst de som är i början av sin karriär.

fysiken

TRÄNING SOM GÉR MER

VI ÄR INTE SOM ANDRA GYM

Vi är 250 pass i veckan, 150 ledare, tre gym, CrossFit och Klätterlabbet. Ägda av studenterna. Vi är träning!

FYSIKEN

Doktor Felix Neuberghs stiftelse ledigförklarar härmed medel för 2018

vilka dels ska främja:

- 1) I Sverige boende barns eller ungdoms vård och uppfostran.
- 2) I Sverige boende ungdoms utbildning vid högskola, universitet eller liknande officiell anstalt.
- 3) Vård och hjälp till i Sverige boende behövande åldersstigna, sjuka eller handikappade.
- 4) Klinisk medicinsk vetenskaplig forskning som bedrivs i den västsvenska regionen och vars huvudsakliga syfte ska vara att förbättra den åldrande människans fysiska livskvalitet.

Ansökningsblankett och mer information om hur och under vilka datum ansökan ska skickas finns på www.felix-neubergh.se. Du kan också skicka in ett frakterat och adresserat svarskvert till: Doktor Felix Neuberghs stiftelse, Erik Dahlbergsgatan 11 B, 411 26 Göteborg.

Foto: MALIN ARNESSON

Några frågor till professor Susanne Baden som berättade om aktuell forskning den 28 augusti, då forskningsstationen Kristineberg firade 140 år med presentationer och skaldjursbuffé.

Foto: PETRA PAPINOJA

Vad har den här platsen betytt för forskare under åren?

- Den är alldeles unik, med hög vattenkvalitet, många olika biotoper och en rik flora och fauna. Redan på 1830-talet, innan

det blev en forskningsstation, kom de första marina forskarna till Gullmarsfjorden - som är Sveriges enda riktiga tröskelfjord - och de beskrev den som ett akvarium, med en myriad av organismer som man annars skulle långt ut i Skagerrak för att få tag på.

Varför är det så viktigt att ha en marin forskningsstation?

- Det har alltid varit en nationell och internationell arbets- och mötesplats för både studenter och forskare. Utbytet av forskare har inte minst lett till en omfattande vetenskaplig produktion. Ett annat perspektiv är att fältkurser för studenter är viktiga eftersom hjärnan lär sig bättre när man jobbar tredimensionellt, när man är i den faktiska miljön. Dessutom forskar vi om de stora utmaningarna för havet, exempelvis de biologiska och kemiska aspekterna av

klimateförändringar men vi forskar också om att restaurera hotade livsmiljöer.

Hur kändes det att vara med på firandet?

- Det var stort och jätteroligt att få träffa alla nya och gamla kollegor. 140 personer var inbjudna och det var särskilt kul att få träffa alla som gått vidare till andra arbetsplatser. Det visar att utbildningen är och har varit viktig för det marina Sverige.

Sedan 2008 tillhör Sven Lovén centrum för marina vetenskaper GU men de senaste åren har dock ekonomin varit dålig.

Hur ser framtiden ut?

- Den är oviss, men vi hyser gott hopp. Axel Wenblad har gjort en konstruktiv utredning och nu pågår förhandlingar om att gå ihop med andra partner. Vi hoppas att stationen blir ett forsknings- och innovationscenter, där vi kan få in fler intressenter och forskare från andra ämnen. För att lösa de stora frågorna på jorden måste vi samarbeta och jobba över disciplinränderna.

ALLAN ERIKSSON

Susanne Baden, professor i marin ekologi, har arbetat på Sven Lovén-centrumet på Kristineberg i 30 år.

STIFTELSEN
**ANNA
AHRENBERGS
FOND**

för vetenskapliga m. fl. ändamål

Den 1 september–31 oktober är det åter tid att söka Ahrenbergs årliga stipendier på sammanlagt ca 1,5 miljoner kronor för Göteborgsforskning.

Inför Göteborgs 400-årsjubileum 2021 vill Stiftelsen Anna Ahrenbergs fond genom dessa stipendier stimulera forskare bosatta i Göteborg till vetenskaplig forskning om staden och dess invånare under de senaste hundra åren.

Som lämpliga teman för forskningsansökningar har stiftelsen angivit:

1. Göteborgs fysiska omvandling – människor, boende och näringsliv åren 1920–2020
2. Göteborg som forsknings- och kunskapsstad åren 1920–2020
3. Göteborgs moderna politiska historia åren 1920–2020
4. Konst- och kulturliv i Göteborg under åren 1920–2020
5. Rättsväsende, kyrka, idrott och annat föreningsliv åren 1920–2020.

Mer information och ansökningsblankett finns på www.annaahrenberg.com.

50 år av miljöpolitik

1967 bildades Naturvårdsverket. Samma år blev Lennart J. Lundqvist doktorand i statsvetenskap. Under femtio år han alltså kunnat följa utvecklingen inom svensk miljöpolitik.

Nu kommer han ut med en bok om fyra sätt att hantera miljö- och resursfrågor.

PÅ FEMTIO ÅR har Sverige utvecklats från att inte ha någon miljölagstiftning alls till att vara ett land där miljöhänsyn ingår i hela statsystemet.

- Exempelvis kom lagen mot föroreningar 1969 och miljöbalken 1999.

Demokrati är grunden för ett lands utveckling, det gäller inte minst inom miljöområdet, påpekar Lennart J. Lundqvist.

- Utan yttrandefrihet och organisationsrätt är det svårt att skapa ett folkligt engagemang i miljöpolitiken.

MEN DONALD TRUMP är ju demokratiskt vald?

- Jovisst, men det fina med demokrati är att tokstollar trots allt går att välja bort. Men visst är det illa att USA:s president inte tycker att klimatfrågan är viktig. Och Parisavtalet från 2015 ger heller inte så mycket hopp eftersom det går att slingra sig ur om avtalet verkar strida mot landets utveckling.

I sin bok beskriver Lennart J. Lundqvist fyra olika modeller för hållbar utveckling.

- Kretsloppsmodellen handlar om att tvinga alla företag som har

Fakta

Den 13 oktober 2017 kl 13.00–15.30 presenterar professor emeritus Lennart J. Lundqvist sin nya bok *Miljöpolitik – igår, i dag, i morgon* (utgiven på förlaget Arkiv) på ett seminarium på statsvetenskapliga institutionen: Dragonen, Sprängkullsgatan 19.

Därefter följer en paneldiskussion om miljöpolitikens utmaningar förr och nu. Seminariet är kostnadsfritt och öppet för alla. Läs mer och anmäl dig på: <http://pol.gu.se/>.

Foto: JOHAN WINGBORG

- Det hållbara samhället kan bara skapas genom demokratiska medel, säger Lennart J. Lundqvist som gjort ett bokslut över sin forskning.

någon del i en tillverkningsprocess att ta ansvar för återvinning genom hela produktionen. Systemet är dock svårt att genomföra i praktiken, inte minst för att det som ska återvinnas måste samlas in, transporteras och omvandlas, vilket förstås i sin tur kräver energi och ger utsläpp.

En annan metod är att använda ekonomiska styrmedel för att effektivisera åtgången av energi och material.

- Det kan förstås fungera men även här finns en risk, nämligen att tekniskt mindre avancerade länder hamnar ännu mer efter när det gäller

välstånd och utvecklingsmöjligheter.

Den ekologiska staten är en modell som bygger på att staten, i samarbete med andra länder, reglerar bruket av naturresurser.

DEN MODELL Lennart J. Lundqvist ser som mest intressant handlar om en cirkulär ekonomi.

- Grundtanken är att industrin skapar hållbara produkter som går att förbättra där avfall inte ses som ett problem utan som en användbar resurs.

ALLAN ERIKSSON

GUJournalen

CHEFREDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE
Allan Eriksson
031-786 10 21
allan.eriksson@gu.se

REDAKTÖR & STF ANSVARIG UTGIVARE
Eva Lundgren
031-786 10 81
eva.lundgren@gu.se

FOTOGRAF
Johan Wingborg
070-595 38 01
johan.wingborg@gu.se

LAYOUT
Anders Euren
031-786 43 81
anders.euren@gu.se

Adress: GU Journalen, Göteborgs universitet Box 100, 405 30 Göteborg E-post: gu-journalen@gu.se Internet: gu-journalen.gu.se
Upplaga: 5 300 ex ISSN: 1402-9626 Material: För beställt material ansvaras ej. För ej signerat material ansvarar redaktionen. Citera gärna, men ange källan.
Adressändring: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. Tryckeri: Billes Tryckeri AB

ÖGONBLICKET

VAD: Fysikdagen.

VAR: På Liseberg.

VEM: Ann-Marie Pendrill, föreståndare för Nationellt resurscentrum för fysik, samt elever.

NÄR: 22 september.

Kort beskrivning:

Under Fysikdagen viker Liseberg två timmar åt elever och lärare som genomför experiment med hjälp av olika attraktioner. Bland annat får eleverna fysikaliskt testa AeroSpin, AtmosFear, Blomsterkarusellen, Kaffekoppen, Loke, Hissningen och mycket mer. Foto: Johan Wingborg